

RAPORT
BADANIE ŚWIADOMOŚCI i DOJRZAŁOŚCI
EKONOMICZNEJ
2014

Raport przedstawia wyniki piątej edycji badania dotyczącego świadomości i dojrzałości ekonomicznej uczniów Ekonomicznego Uniwersytetu Dziecięcego (EUD)¹, które zostało przeprowadzone – podobnie jak w poprzednich edycjach – w oparciu o anonimową ankietę. Ankieta została skonstruowana w taki sposób, aby uzyskać dane dotyczące trzech głównych obszarów badawczych, a mianowicie wiedzy, umiejętności i postaw związanych z ekonomią, finansami i przedsiębiorczością.

Analiza uzyskanych wyników została oparta na przyjętym podziale funkcjonalnym, a w jej ramach dokonano porównania pomiędzy dziewczętami i chłopcami oraz pomiędzy uczniami z większych i mniejszych ośrodków miejskich.

Dodatkowo, dla celów poglądowych wyniki uczniów EUD porównano z wynikami osiągniętymi przez ich rówieśników ze szkół podstawowych nie objętych programem edukacji ekonomicznej.

Grupa badawcza

Badaniem objęto grupę młodzieży, która uczestniczyła w programie pozaszkolnej edukacji ekonomicznej w ramach Ekonomicznego Uniwersytetu Dziecięcego (EUD). Ankietę wypełniło 574 uczestników programu EUD z następujących ośrodków: Warszawy (111 osób), Rzeszowa (72 osoby), Poznania (76 osób), Białegostoku (80 osób), Katowic (106 osób), Kielc (44 osoby) i Wrocławia (85 osób). Przebadano 253 chłopców i 305 dziewczynek (16 osób nie odpowiedziało na pytanie o płeć). Średnia wieku uczestników to 11,86 lat, a okres udziału w zajęciach EUD to średnio 1,63 semestru.

Tożsamym badaniem objęto również 125 uczniów dwóch krakowskich szkół podstawowych (SP), którzy nie uczestniczą w pozaszkolnych programach edukacji ekonomicznej.

---

¹ Program edukacyjny popularyzujący wiedzę ekonomiczną wśród piąto- i szóstoklasistów, organizowany przez Fundację Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych i dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego. Więcej informacji o programie można znaleźć na stronie <http://www.uniwersytet-dziecieczy.pl>.

Konstrukcja badania i analizy

Ankieta, którą wypełniali uczniowie składała się z siedmiu pytań i zadań o różnym charakterze. Do obszaru badawczego *Wiedza* zaliczono trzy zadania. Dwa z nich miały na celu sprawdzenie deklarowanej i rzeczywistej wiedzy ankietowanych. W ramach tych zadań uczniowie dokonali subiektywnej oceny swojej znajomości czternastu podanych pojęć ekonomicznych, a następnie samodzielnie wybierali i definiowali dwa z nich. Przy dokonywaniu oceny poprawności podanych definicji brano pod uwagę młody wiek ankietowanych, przyjmując stosunkowo liberalne kryteria oceny.

Dla celów niniejszego opracowania definiowane pojęcia przypisano do poszczególnych kategorii według poniższego klucza:

- kategoria I (*Gospodarka*) zawierała pojęcia: PKB, dług publiczny, stopa bezrobocia, polityka fiskalna, inflacja;
- kategoria II (*Finanse*) zawierała pojęcia: podatek VAT, parabank, procent składany, pieniądz elektroniczny, akcyza, spirala zadłużenia;
- kategoria III (*Przedsiębiorczość*) zawierała pojęcia: spółka akcyjna, koszt stały, prywatyzacja.

Ponadto, do obszaru *Wiedza* zakwalifikowano pytanie dotyczące źródeł z których ankietowani pozyskują wiedzę ekonomiczną.

W obszarze *Umiejętności* analizowano odpowiedzi na pytania dotyczące oceny umiejętności radzenia sobie w codziennych sytuacjach, w których przydatna jest wiedza z zakresu ekonomii i przedsiębiorczości (*umiejętności praktyczne*), oraz subiektywnej oceny własnych umiejętności wyjaśnienia wybranych problemów i zależności ekonomicznych (*umiejętności teoretyczne*).

Z kolei w obszarze *Postawy* badano poglądy uczniów na temat celowości i zasadności nauki ekonomii, a także na temat wybranych problemów ekonomicznych.

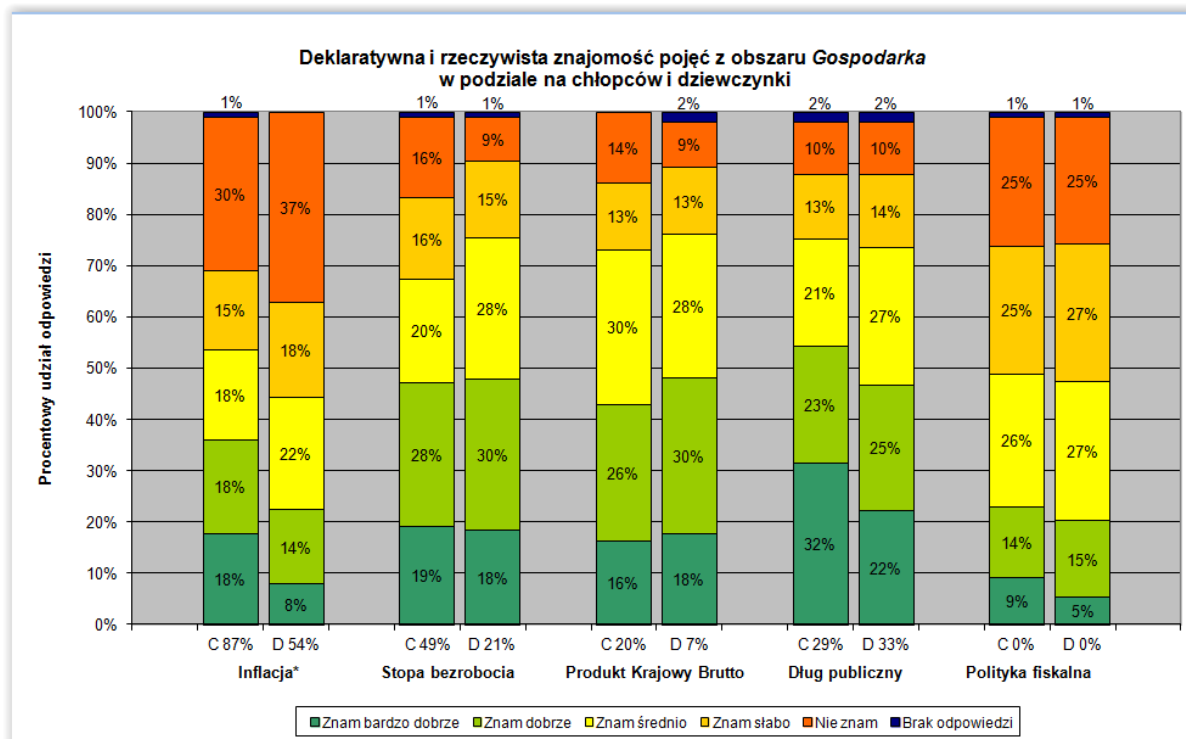
W poszczególnych obszarach badawczych analizę porównawczą uczniów EUD przeprowadzono w oparciu o podział na chłopców i dziewczynki. Dodatkowo, jako cel badania założono identyfikację potencjalnie istotnych różnic występujących pomiędzy uczniami EUD z większych (Warszawa, Poznań, Katowice i Wrocław) i mniejszych ośrodków (Kielce, Białystok i Rzeszów). Dodatkowo, wyniki uczniów EUD jako jednolitej grupy badawczej (bez podziału na płeć i miejsce zamieszkania) przedstawiono na tle wyników ich rówieśników ze szkół podstawowych nie objętych żadnym programem edukacji ekonomicznej.

WIEDZA

Analiza wyników dotyczących deklarowanej znajomości pojęć ekonomicznych z wyróżnionych trzech obszarów badawczych (*Gospodarka, Finanse i Przedsiębiorczość*), skłania do dość oczywistej obserwacji, iż w każdym obszarze występują terminy, które większość uczniów potrafi w swojej subiektywnej ocenie wyjaśnić. Na przeciwległym krańcu spektrum są jednak także takie pojęcia, których znajomość deklaruje zdecydowana mniejszość respondentów.

Zamieszczone w dalszej części opracowania wykresy obrazują deklarowaną znajomość poszczególnych terminów związanych z gospodarką, finansami i przedsiębiorczością. Założenia badania przewidywały, iż ankietowani najpierw deklarowali swoją znajomość poszczególnych pojęć ekonomicznych, a następnie wybierali dwa terminy, które należało zdefiniować. Na wykresach, w formie wskaźnika procentowego pod odpowiednimi kolumnami, oznaczono poziom rzeczywistej znajomości pojęć. Przedmiotowe wskaźniki obrazują więc odsetek poprawnych definicji, których udzieliły osoby wybierające dany termin do zdefiniowania. Dodatkowo, w przypadku pojęć, przy których różnica (pomiędzy chłopcami i dziewczynkami, pomiędzy małymi i dużymi ośrodkami oraz pomiędzy uczniami EUD i SP) dotycząca deklarowanej znajomości danego terminu była istotna statystycznie (test t–Studenta, założony poziom istotności = 0,05), na wykresach dodano symbol (*). Na końcu każdego z obszarów badawczych zamieszczono zestawienie tabelaryczne z danymi w liczbach bezwzględnych odnoszącymi się do definiowanych pojęć.

Wykres 1. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Gospodarka* w podziale na chłopców i dziewczynki

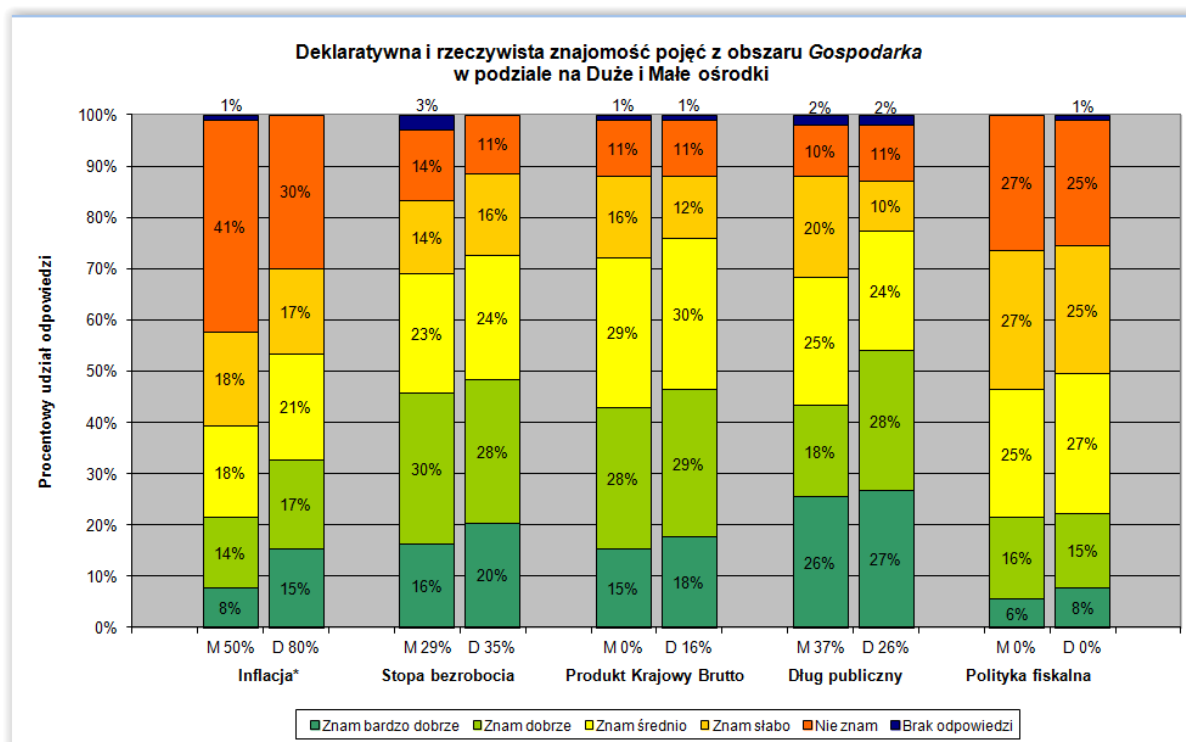

Źródło: opracowanie własne

Jak widać na wykresie 1, w obszarze *Gospodarka* uczniowie EUD deklarowali najłagodniejszą znajomość pojęcia *inflacja* i stosunkowo słabą znajomość pojęcia *polityka fiskalna*, co w przypadku tego drugiego terminu przełożyło się na małą popularność, jeśli chodzi o jego wybór do definiowania. Tylko jedna osoba zdecydowała się (błędnie) na jego definiowanie. Osoby, które zdecydowały się wyjaśnić definicję *inflacji* (64 osób, co stanowi 11 proc. ogółu badanych) z reguły czyniły to prawidłowo (ogólnie 74 proc. poprawnych odpowiedzi). Zaznaczyła się w tym przypadku dość duża procentowa przewaga chłopców nad dziewczynkami (87 proc. do 54 proc.).

Największą popularnością cieszyło się pojęcie *stopa bezrobocia* (15 proc. ogółu badanych wybrało to pojęcie do definiowania). Odsetek poprawnych definicji tego pojęcia kształtował się jednak na niskim, wynoszącym 33% poziomie. Podobnie jak w przypadku pojęcia *inflacja* zdecydowanie lepiej wypadli chłopcy pod względem poprawności definicji (49 proc. do 21 proc.).

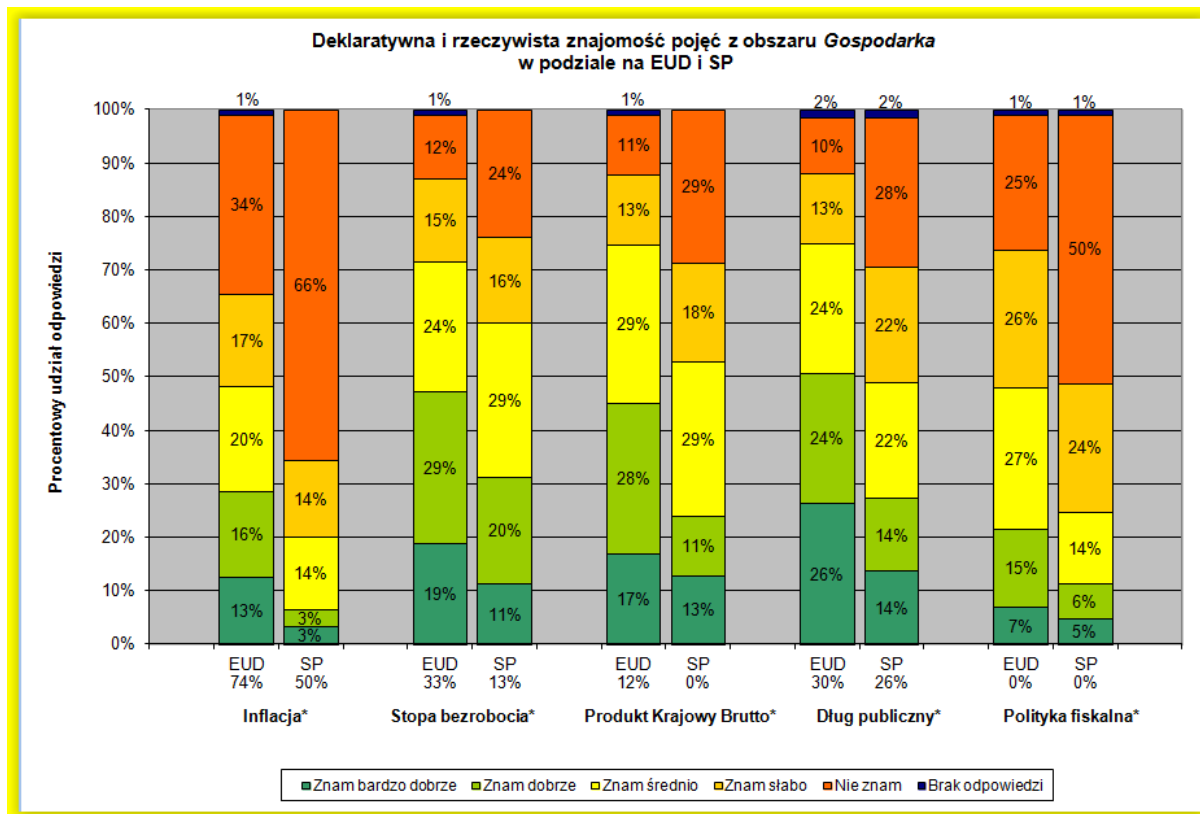
Wykres 2. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Gospodarka* w podziale na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o rozkład odpowiedzi w podziale na duże i małe ośrodki to widoczna jest większa deklaratywna dobra i bardzo dobra znajomość poszczególnych pojęć wśród uczniów z dużych ośrodków. Znajduje to generalnie odbicie w rzeczywistych wynikach, gdzie uczniowie z dużych ośrodków osiągnęli lepsze (*stopa bezrobocia*, *PKB*) lub zdecydowanie lepsze (*inflacja*) wskaźniki znajomości tych pojęć. Jedynie w przypadku pojęcia *dług publiczny* uczniowie z mniejszych ośrodków wypadli lepiej (37% do 26%).

Wykres 3. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Gospodarka* w podziale na EUD i SP

Porównując wyniki grupy EUD i SP, już na pierwszy rzut oka widać zdecydowanie większą deklaratywną znajomość wszystkich definiowanych pojęć w grupie EUD. Wskaźniki rzeczywistej znajomości podanych terminów w pełni potwierdzają deklaracje ankietowanych. Grupa EUD osiągnęła wyniki lepsze od 12 proc. do 24 proc. od grupy SP w zakresie znajomości pojęć *PKB*, *stopa bezrobocia* i *inflacja*. Przy pojęciu *dług publiczny* był to wynik o 4% lepszy, a jedynie termin *polityka fiskalna* sprawił niejako tradycyjnie (podobnie jak w latach wcześniejszych) najwięcej kłopotów wszystkim ankietowanym.

W tabeli 1 ujęto dane liczbowe dotyczące obszaru *Gospodarka*.

Tabela 1. Dane liczbowe dotyczące obszaru *Gospodarka*

POJĘCIE	EUD										SP	
	Ogółem		Chłopcy		Dziewczynki		Małe ośrodki		Duże ośrodki		Ogółem	
	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **
Inflacja	64	74%	38	87%	26	54%	14	50%	50	80%	4	50%
Stopa bezrobocia	84	33%	36	49%	48	21%	26	29%	58	35%	48	13%
PKB	25	12%	10	20%	15	7%	6	0%	19	16%	22	0%
Dług publiczny	64	30%	31	29%	33	33%	27	37%	37	26%	38	26%
Polityka fiskalna	1	0%	0	-	1	0%	1	0%	0	-	2	0%

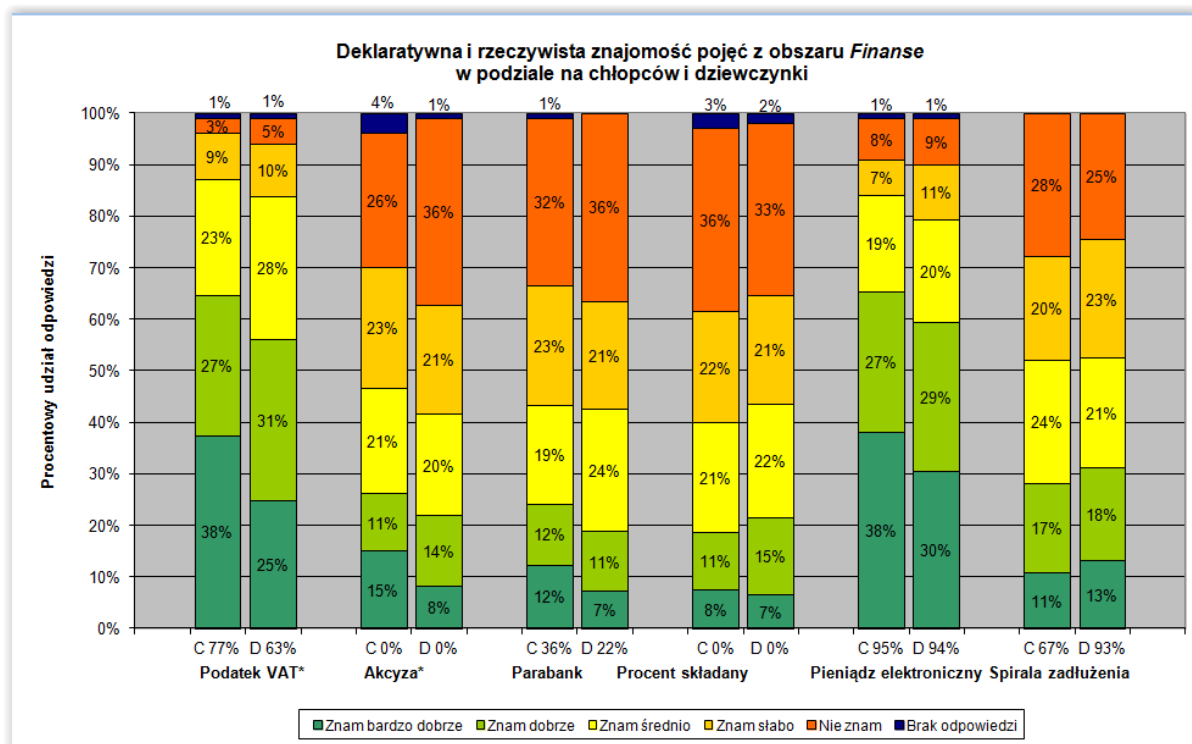
Źródło: opracowanie własne

* L.os. – oznacza liczbę osób wybierających pojęcie do samodzielnej definicji

** Traf. – procentowo wyrażona liczba poprawnych definicji w stosunku do liczby osób podejmujących próbę zdefiniowania danego pojęcia

*** Różnice w liczbie osób ogółem i liczbie chłopców oraz dziewcząt wybierających pojęcia do definiowania, wynikają z tego, że część osób nie zaznaczyła odpowiedzi na pytanie o płeć.

Wykres 4. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Finanse* w podziale na chłopców i dziewczynki

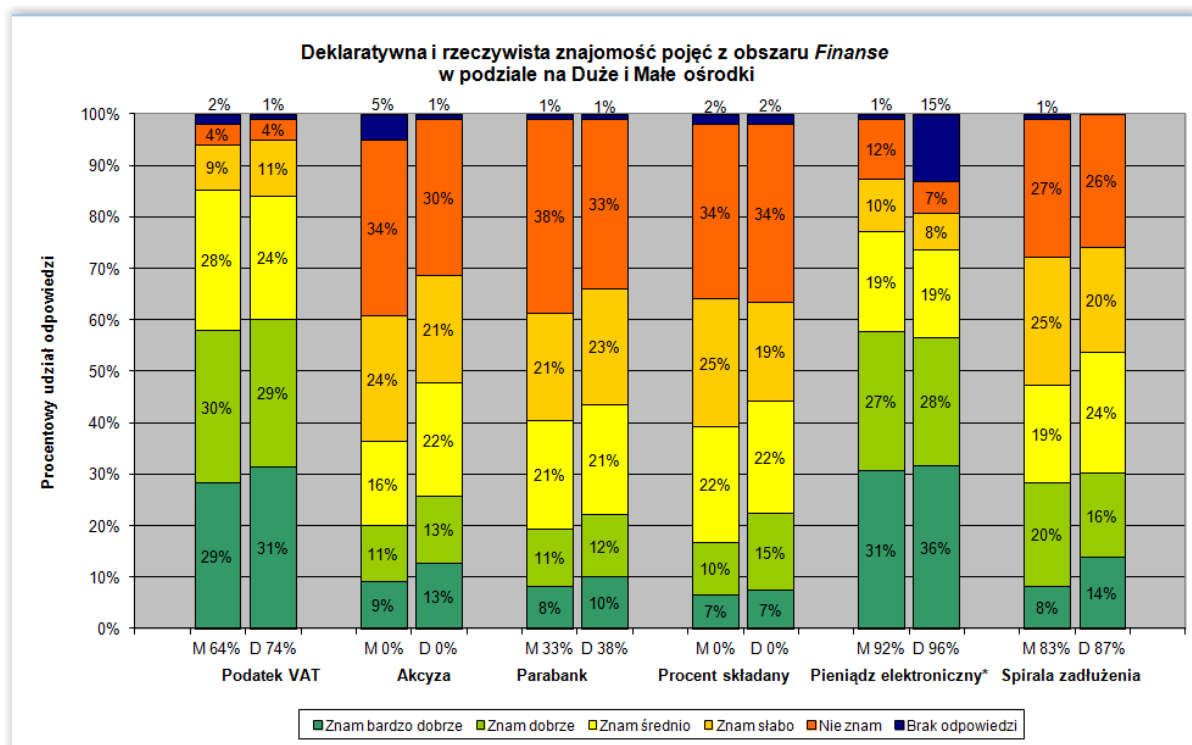
Źródło: opracowanie własne

W obszarze *Finanse* (wykres 4), respondenci deklarowali najlepszą znajomość pojęć *podatek VAT* oraz *pieniądz elektroniczny*. Podobnie jak w roku ubiegłym, także te pojęcia zdecydowanie najczęściej wybierano do definiowania. Jednakże w odróżnieniu od ubiegłorocznego badania, tym razem ich rzeczywista znajomość była na o wiele wyższym poziomie. W przypadku pojęcia *pieniądz elektroniczny* ankietowani w 95% przypadków przedstawili jego trafną definicję, co nawet przy uwzględnieniu liberalnych kryteriów oceny jest wynikiem znakomitym.

W obszarze *Finanse* nie zidentyfikowano istotnych różnic pomiędzy uczniami z dużych i małych ośrodków. Jedynym wyjątkiem jest pojęcie *podatek VAT*, które było częściej poprawnie definiowane przez uczniów z większych ośrodków (74 proc. do 64 proc.).

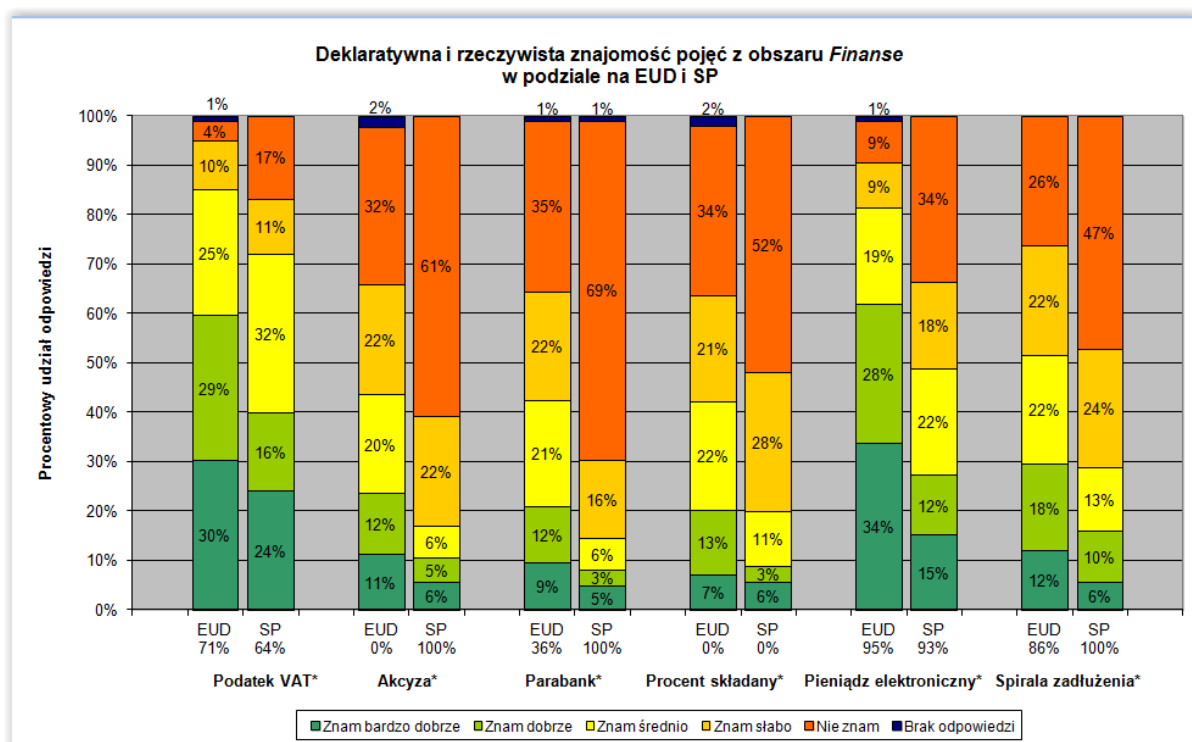
Istotne statystycznie różnice wystąpiły jednakże pomiędzy chłopcami i dziewczynkami w odniesieniu do ich rzeczywistej wiedzy. Chłopcy o wiele częściej niż dziewczynki poprawnie definiowali pojęcia *podatek VAT* i *parabank*. Z kolei dziewczynki wykazały się lepszą znajomością pojęcia *spirala zadłużenia*.

Wykres 5. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Finanse* w podziale na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 6. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Finanse* w podziale na EUD i SP

Podobnie jak w obszarze *Gospodarka* widać wyraźne różnice pomiędzy deklarowaną znajomością poszczególnych pojęć w grupie EUD i SP na korzyść tej pierwszej grupy. To co może zaskakiwać, to obraz rzeczywistej wiedzy ankietowanych. W przypadku pojęć *akcyza*, *parabank* i *spirala zadłużenia* wszyscy uczniowie SP, którzy zdecydowali się podać ich definicje uczynili to poprawnie, podczas gdy w grupie EUD wskaźniki te były zdecydowanie niższe. Należy oczywiście pamiętać, iż wskaźniki procentowe określają jedynie stosunek ilości osób decydujących się na definiowanie danego pojęcia do ilości osób odpowiadających poprawnie. Z tego też powodu, dla uzyskania pełnego obrazu wyników, warto sięgnąć do danych zaprezentowanych w tabeli 2, gdzie zamieszczono także informacje wyrażone w liczbach bezwzględnych.

Tabela 2. Dane liczbowe dotyczące obszaru *Finanse*.

POJĘCIE	EUD										SP	
	Ogółem		Chłopcy		Dziewczynki		Małe ośrodki		Duże ośrodki		Ogółem	
	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **
Podatek VAT	170	71%	84	77%	86	63%	62	64%	108	74%	66	64%
Akcyza	11	0%	6	0%	5	0%	4	0%	7	0%	6	100%
Parabank	21	36%	11	36%	9	22%	8	33%	13	38%	4	100%
Procent składany	5	0%	1	0%	4	0%	1	0%	4	0%	0	-
Pieniądz elektroniczny	167	95%	78	95%	89	94%	65	92%	102	96%	32	93%
Spirala zadłużenia	29	86%	8	67%	21	93%	13	83%	16	87%	8	100%

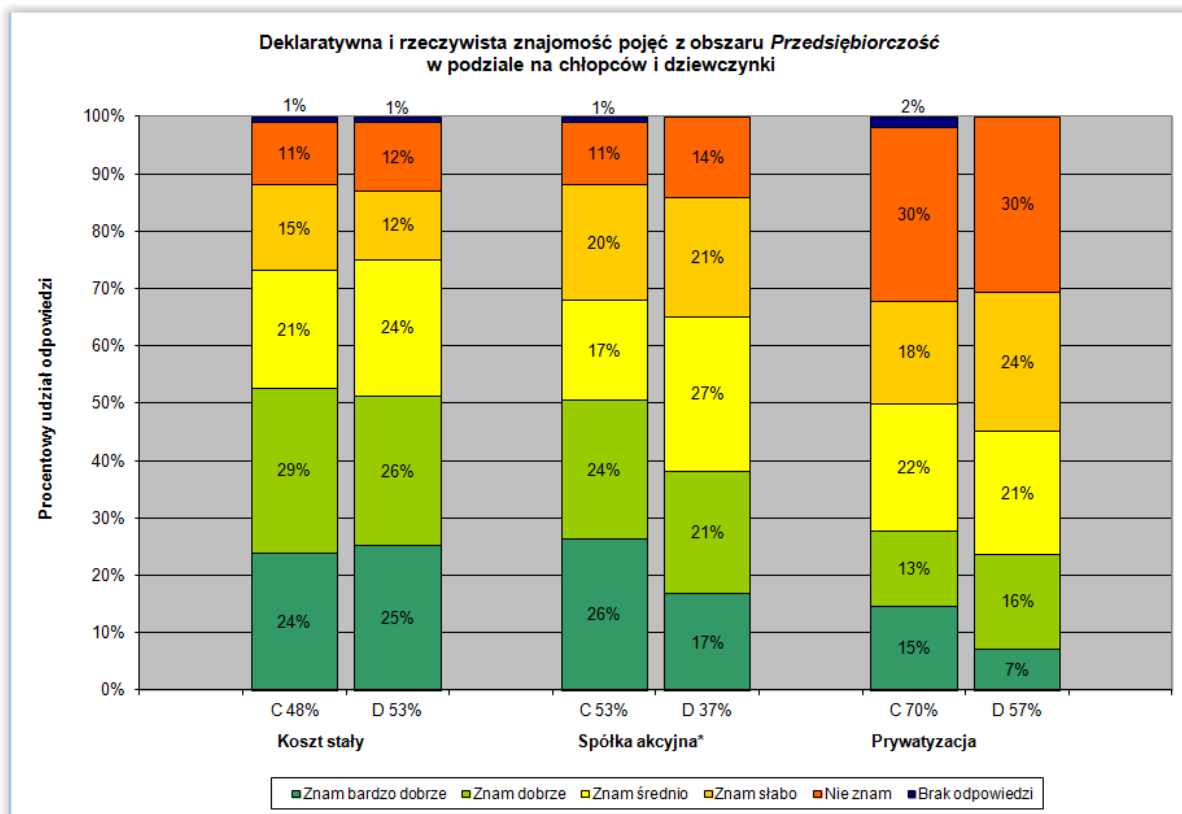
Źródło: opracowanie własne

* L.os. – oznacza liczbę osób wybierających pojęcie do samodzielnej definicji

** Traf. – procentowo wyrażona liczba poprawnych definicji w stosunku do liczby osób podejmujących próbę zdefiniowania danego pojęcia

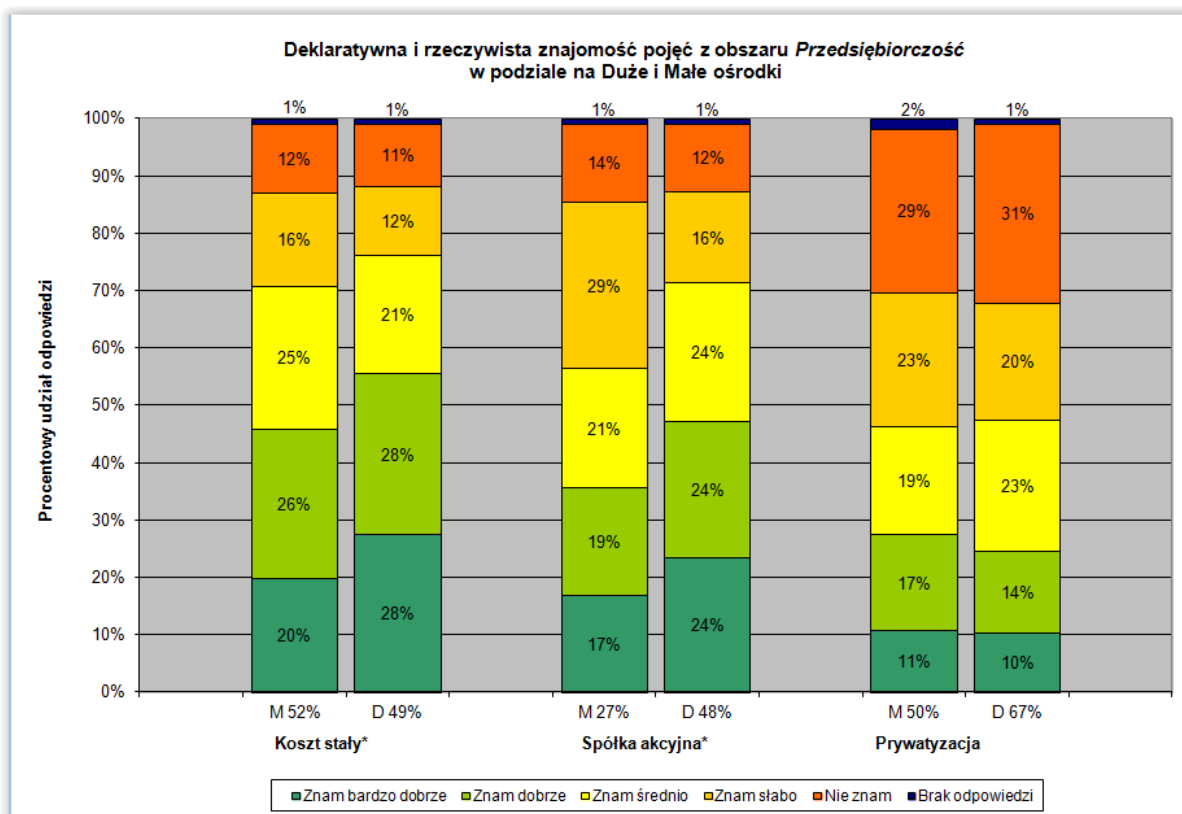
*** Różnice w liczbie osób ogółem i liczbie chłopców oraz dziewcząt wybierających pojęcia do definiowania, wynikają z tego, że część osób nie zaznaczyła odpowiedzi na pytanie o płeć.

Wykres 7. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Przedsiębiorczość* w podziale na chłopców i dziewczynki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 8. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Przedsiębiorczość* w podziale na Duże i Małe ośrodki

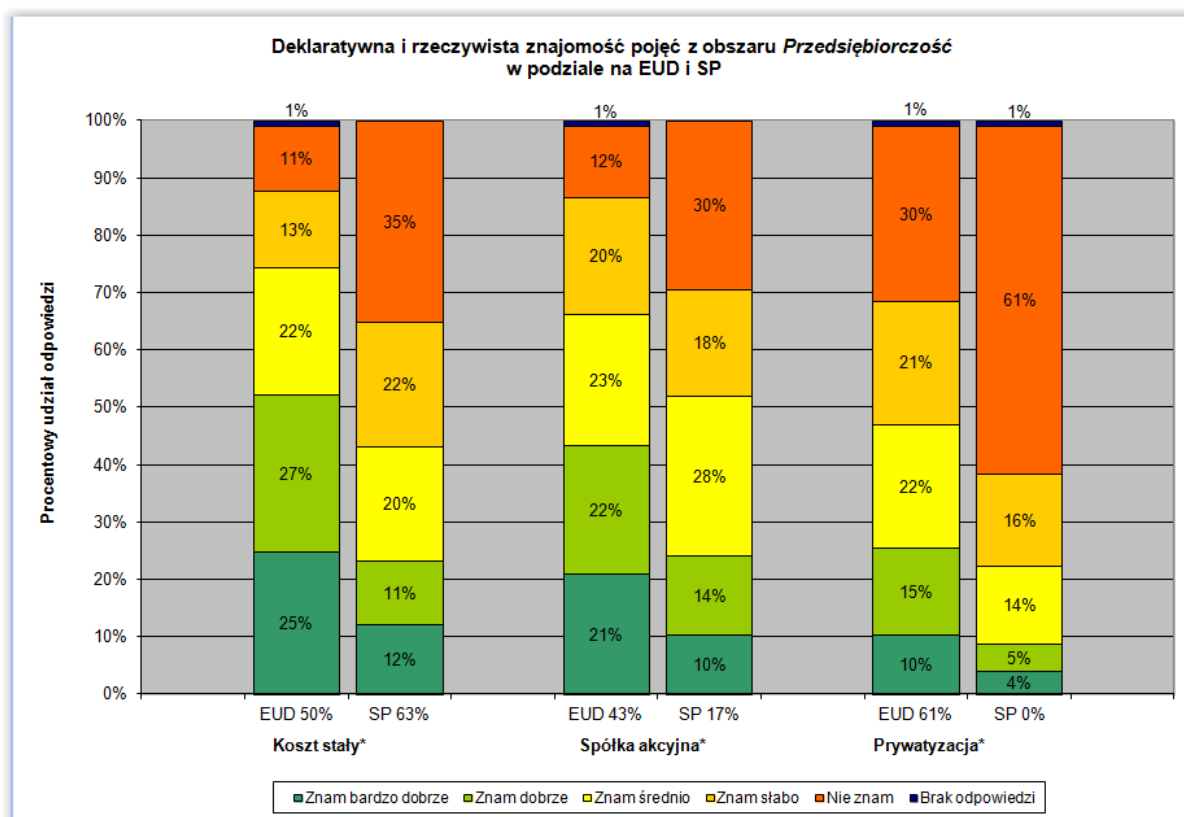

Źródło: opracowanie własne

Obszar *Przedsiębiorczość* (wykres 7) zawierał jedynie trzy pojęcia. Badani deklaruowali dość dobrą znajomość pojęć *koszt stały* (54% chłopcy i 51% dziewczynki) i *spółka akcyjna* (50% chłopcy i 38% dziewczynki). Rzeczywista wiedza badanych generalnie odzwierciedlała ich deklaracje. To co może dziwić w porównaniu do roku ubiegłego to wyraźna różnica pomiędzy chłopcami i dziewczętami jeśli chodzi o znajomość pojęcia *spółka akcyjna*. Zarówno w sferze deklaratywnej jak i rzeczywistej znajomości tego pojęcia, „przewaga” chłopców była kilkunastoprocentowa, co jest różnicą istotną ze statystycznego punktu widzenia. Trudno jest bez prowadzenia dalszych badań wskazać na przyczynę wystąpienia takiej różnicy.

W obszarze *Przedsiębiorczość* (wykres 8) zaznaczyła się dość wyraźnie, przewaga dobrych odpowiedzi udzielanych przez uczniów z większych ośrodków. Jedynym wyjątkiem jest pojęcie *koszt stały*, które uczniowie z małych i dużych ośrodków niemalże jednakowo często trafnie definiowali.

Wykres 9. Deklaratywna i rzeczywista znajomość pojęć z obszaru *Przedsiębiorczość* w podziale na EUD i SP

Podobnie jak w pozostałych obszarach badawczych, tak i w obszarze *Przedsiębiorczość* uczniowie EUD zdecydowanie częściej deklaruowali dobrą i bardzo dobrą znajomość

poszczególnych terminów ekonomicznych. Rzeczywiste wyniki generalnie odpowiadały deklaracjom, jedynie pojęcie *koszt stały* było trafniej definiowane przez uczniów SP.

Tabela 3. Dane liczbowe dotyczące obszaru *Przedsiębiorczość*

POJĘCIE	EUD										SP	
	Ogółem		Chłopcy		Dziewczynki		Małe ośrodki		Duże ośrodki		Ogółem	
	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **	L.os. *	Traf. **
Koszt stały	64	50%	23	48%	41	53%	24	52%	40	49%	16	63%
Spółka akcyjna	34	43%	15	53%	19	37%	10	27%	24	48%	12	17%
Prywatyzacja	18	61%	10	70%	7	57%	6	50%	12	67%	2	0%

Źródło: opracowanie własne

* L.os. – oznacza liczbę osób wybierających pojęcie do samodzielnej definicji

** Traf. – procentowo wyrażona liczba poprawnych definicji w stosunku do liczby osób podejmujących próbę zdefiniowania danego pojęcia

*** Różnice w liczbie osób ogółem i liczbie chłopców oraz dziewcząt wybierających pojęcia do definiowania, wynikają z tego, że część osób nie zaznaczyła odpowiedzi na pytanie o płeć.

Dość istotnym wnioskiem z przeprowadzonej analizy dotyczącej poziomu deklarowanej i rzeczywistej wiedzy uczniów EUD jest fakt, iż na 14 pojęć ekonomicznych przedstawionych badanym do oceny, w aż 10 przypadkach chłopcy deklarowali ich lepszą znajomość niż dziewczynki (procent deklaracji „znam bardzo dobrze” i „znam dobrze”). W ośmiu przypadkach chłopcy wykazali się lepszą rzeczywistą znajomością definiowanych pojęć, a w trzech przypadkach dziewczynki. Kolejne trzy pojęcia okazały się równo znane chłopcom i dziewczynkom (co niestety w praktyce oznaczało, iż nikt poprawnie nie zdefiniował danego pojęcia).

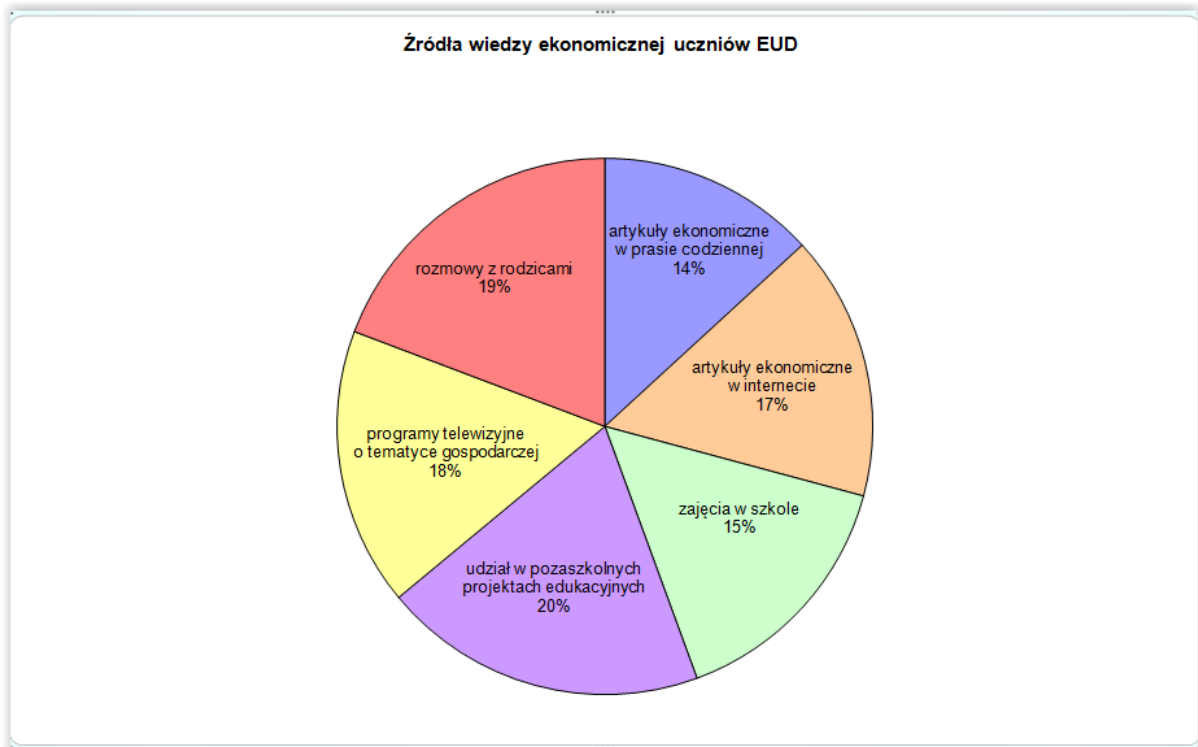
To co różni tegoroczne wyniki od ubiegłorocznych, to dość istotne zróżnicowanie ilości poprawnych odpowiedzi w zależności od płci. W każdym z analizowanych obszarów funkcjonalnych można wskazać przynajmniej jedno pojęcie, gdzie różnice w jego znajomości pomiędzy chłopcami i dziewczynkami były istotne statystycznie. W ubiegłym roku wyniki obu płci były do siebie na tyle zbliżone, że występujące różnice nie miały istotnego statystycznego znaczenia.

W odniesieniu do porównania grup EUD i SP, uzyskane dane wskazują, iż uczniowie SP bardziej realistycznie oceniają swoją znajomość pojęć ekonomicznych. Jedynie niewielki odsetek uczniów SP deklaruje dobrą i bardzo dobrą znajomość poszczególnych terminów ekonomicznych. Jednakże te nieliczne osoby, które decydowały się na definiowanie poszczególnych pojęć przeważnie udzielały poprawnych odpowiedzi. Warto również zaznaczyć, że jedynie 26 proc. studentów EUD nie zdecydowało się na zdefiniowanie żadnego pojęcia, podczas gdy aż 43 proc. ich rówieśników nie uczęszczających na zajęcia z

ekonomii nie wyjaśniło żadnego z wymienionych terminów ekonomicznych. Równocześnie co czwarty student EUD poprawnie wyjaśnił znaczenie obu wybranych pojęć, czego dokonał jedynie co dziesiąty uczeń SP.

Integralną częścią obszaru *Wiedza* było pytanie o źródła wiedzy ekonomicznej. Badani mogli wskazać tutaj kilka źródeł pozyskiwania wiedzy (katalog zamknięty), szeregując je w skali od 1 do 5. Wyniki przedstawiono na wykresie 10.

Wykres 10. Źródła wiedzy ekonomicznej uczniów EUD

Źródło: opracowanie własne

Wykres 11. Źródła wiedzy ekonomicznej uczniów SP

Źródła wiedzy ekonomicznej uczniów SP

Dominującym źródłem pozyskiwania wiedzy w grupie EUD były pozaszkolne zajęcia edukacyjne (20 proc.), niemniej jednak pozostałe źródła wiedzy również uzyskały wysoką częstotliwość wskazań, a rozrzut procentowy pomiędzy najpopularniejszym a najmniej popularnym źródłem wiedzy był bardzo niewielki (6 procent). Smutną konstatacją jest fakt, iż kolejny raz szkoła jako źródło wiedzy ekonomicznej otrzymała niewielką liczbę wskazań. W tegorocznym badaniu było to jedynie 15% wskazań.

W grupie SP, pozaszkolne zajęcia edukacyjne były wraz z prasą ekonomiczną najrzadziej wskazywanym źródłem wiedzy. Aż 21 proc. ankietowanych w tej grupie czerpie informacje ekonomiczne z rozmów z rodzicami, a 18 proc. z programów telewizyjnych.

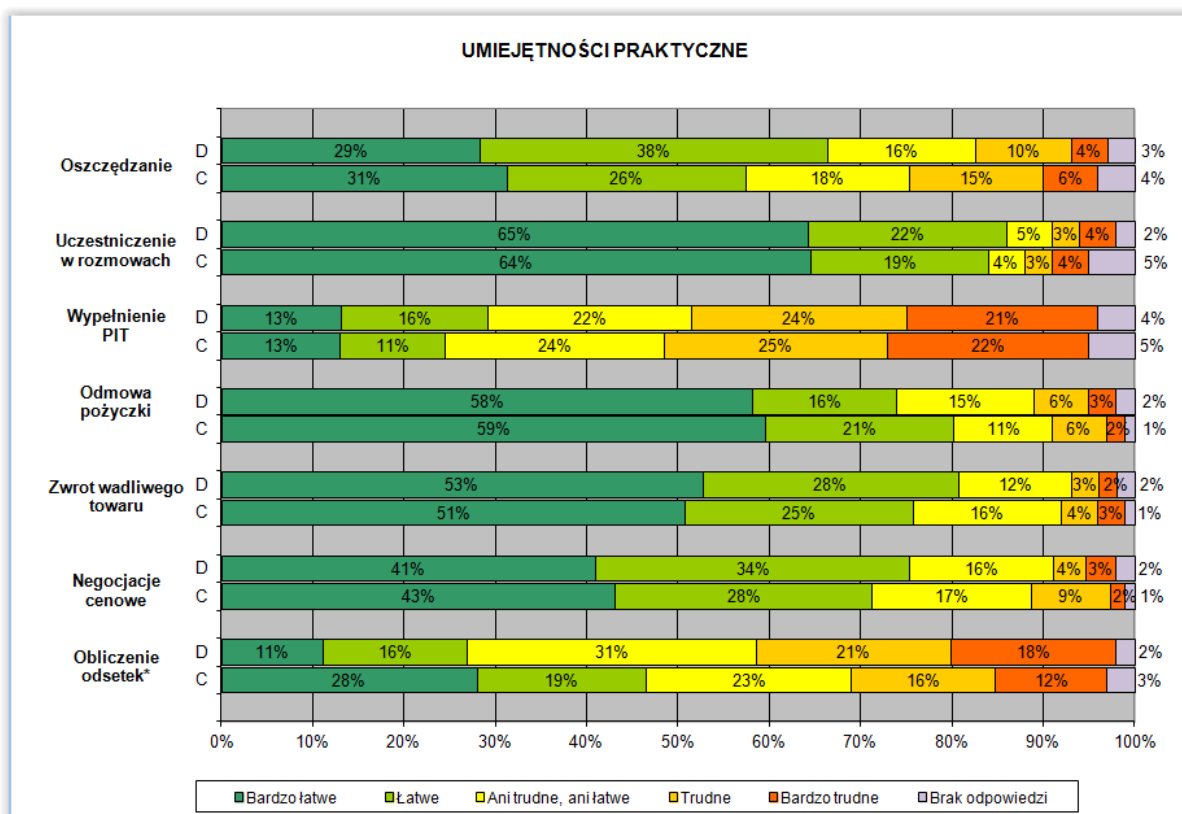
UMIEJĘTNOŚCI

Drugi obszar funkcjonalny, w ramach którego analizowano odpowiedzi badanych, to *Umiejętności*.

Badani odpowiadali na dwa pytania: dotyczące oceny własnych umiejętności radzenia sobie w codziennych sytuacjach, w których przydatna jest wiedza z zakresu ekonomii (*umiejętności praktyczne*), oraz oceny umiejętności wyjaśnienia wybranych problemów ekonomicznych (*umiejętności teoretyczne*). Każdy z zadanych problemów i sytuacji należało ocenić w pięciostopniowej opisowej skali (od *bardzo trudne* do *bardzo łatwe*).

Okazuje się, że uczniowie EUD mieliby najmniej kłopotów z najprostszymi czynnościami praktycznymi, takimi jak uczestnictwo w rozmowach na tematy ekonomiczne czy odmowa pożyczania pieniędzy koledze. Interesujące jest także to, że około połowa badanych za *bardzo łatwe* uznaje zwrot wadliwego towaru, a niewiele mniej osób nie miałoby kłopotów z negocjacjami cenowymi. Świadczy to o dość dużym poziomie świadomości konsumenckiej i nie mniejszej dozie asertywności, co u tak młodych uczniów może być pewnego rodzaju zaskoczeniem. Wydaje się jednak, iż jest to już stały trend, gdyż ubiegłoroczne wyniki kształtowały się na bardzo podobnym poziomie. Najwięcej kłopotów najmłodszy uczniowie mieliby z wypełnieniem formularza PIT (tylko 13 proc. chłopców i dziewczynek uznaje to za *bardzo łatwe*) oraz z obliczeniem odsetek od lokaty. W tym zakresie (obliczania odsetek od lokaty) szczególnie krytycznie swoje umiejętności oceniają uczennice EUD, z których jedynie 11 proc. określiło tę czynność jako *bardzo łatwą* (u chłopców było to 28 proc.).

Wykres 13. Umiejętności praktyczne z podziałem na chłopców i dziewczynki

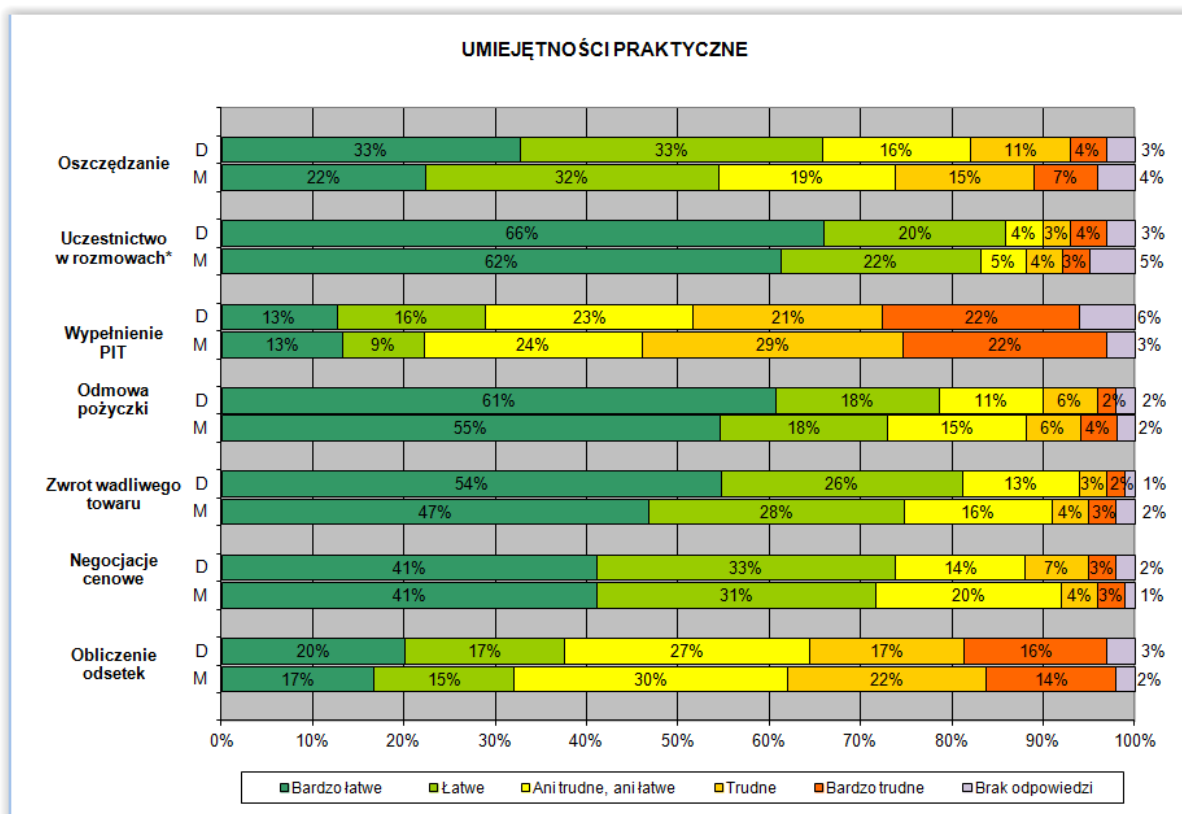
Źródło: opracowanie własne

*Uczestniczenie w rozmowach odnosi się w tym przypadku do każdej aktywności badanych związanej z wyrażaniem przez nich opinii dotyczących decyzji o charakterze ekonomicznym (może to być np. dyskusja rodzinna nad zakupami, wyjazdem wakacyjnym, wysokością kieszonkowego itp.)

Jeśli chodzi o funkcjonalny podział na duże i małe ośrodki, to daje się zauważyć wyższy odsetek wskazań *łatwe* i *bardzo łatwe* wśród uczniów z dużych ośrodków (Warszawa, Poznań, Wrocław i Katowice).

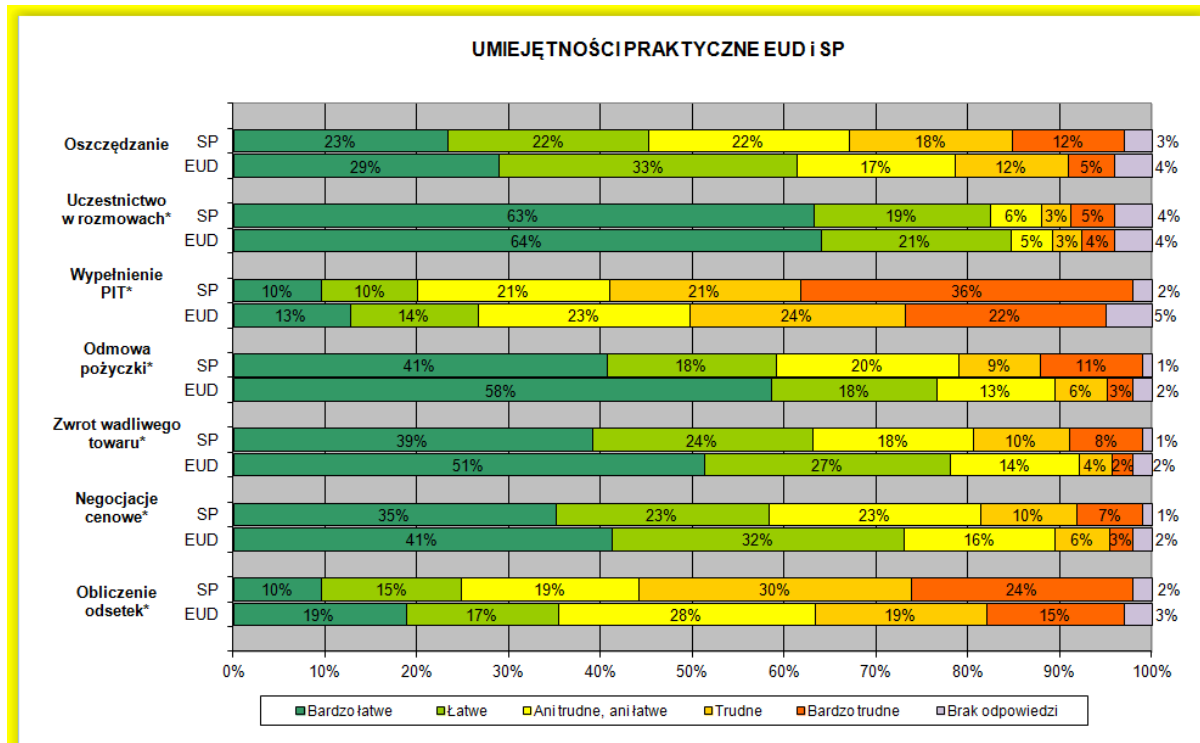
Wykres 14. Umiejętności praktyczne z podziałem na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 15. Umiejętności praktyczne z podziałem na EUD i SP

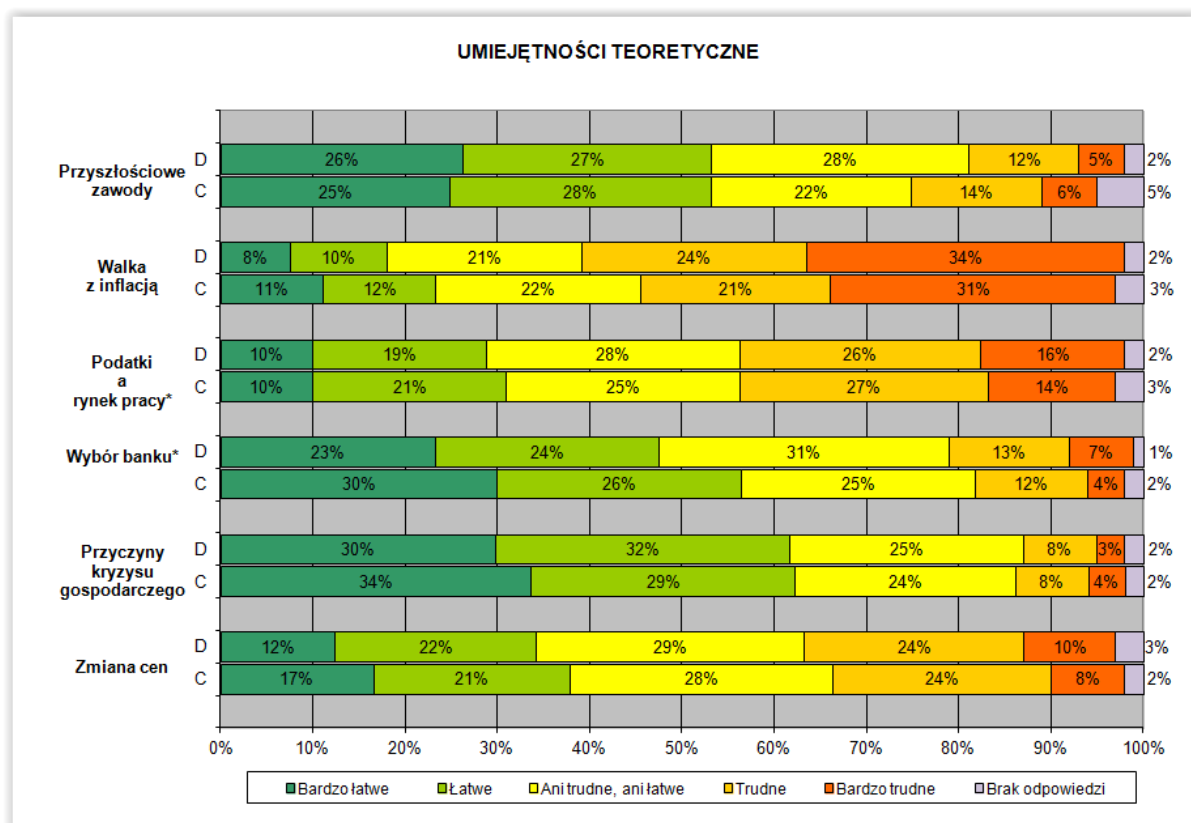
Deklaracje uczniów EUD i SP w zakresie własnych umiejętności praktycznych potwierdzają generalnie niższą samoocenę uczniów SP. To co zwraca uwagę to dość duża różnica na korzyść EUD w kwestii umiejętności oszczędzania. Mając na uwadze, fakt iż 62 proc. uczniów EUD wskazuje oszczędzanie jako łatwe lub bardzo łatwe, a wśród uczniów SP jest to

zaledwie 45 proc., świadczy to o tym, iż pozaszkolne zajęcia edukacyjne mają znaczący wpływ na kształtowanie odpowiednich nawyków ekonomicznych u ich uczestników. Trudno jest bowiem wskazać inną przyczynę tego stanu rzeczy, gdyż obie grupy badawcze różnią się w zasadzie jedynie faktem uczestnictwa w pozaszkolnych zajęciach edukacyjnych z ekonomii.

W części sprawdzającej subiektywne umiejętności teoretyczne uczniów (wykres 16), badani mieli za zadanie wyobrazić sobie, że należy wyjaśnić pewne mechanizmy ekonomiczne (np. czynniki wpływające na zmiany cen) lub też podjąć próbę uzasadnienia dokonanego wyboru (np. czym należy się kierować, wybierając perspektywiczny zawód).

Studenci EUD byli najbardziej pewni swojej wiedzy w zakresie wyjaśnienia przyczyn kryzysu gospodarczego (34 proc. chłopców i 30 proc. dziewczynek uważa ten problem za „bardzo łatwy” do wyjaśnienia). Nieco mniej osób potrafiłoby wskazać kryteria jakimi należy się kierować przy wyborze perspektywicznego zawodu. Największą trudność dla młodszych uczniów stanowiłoby niewątpliwie zaproponowanie strategii walki z inflacją (11 proc. chłopców i 8 proc. dziewczynek uznaje to jako „bardzo łatwe”) oraz wyjaśnienie związku pomiędzy wysokością podatków a rynkiem pracy (po 10 proc. chłopców i dziewczynek uznaje to za „bardzo łatwe”).

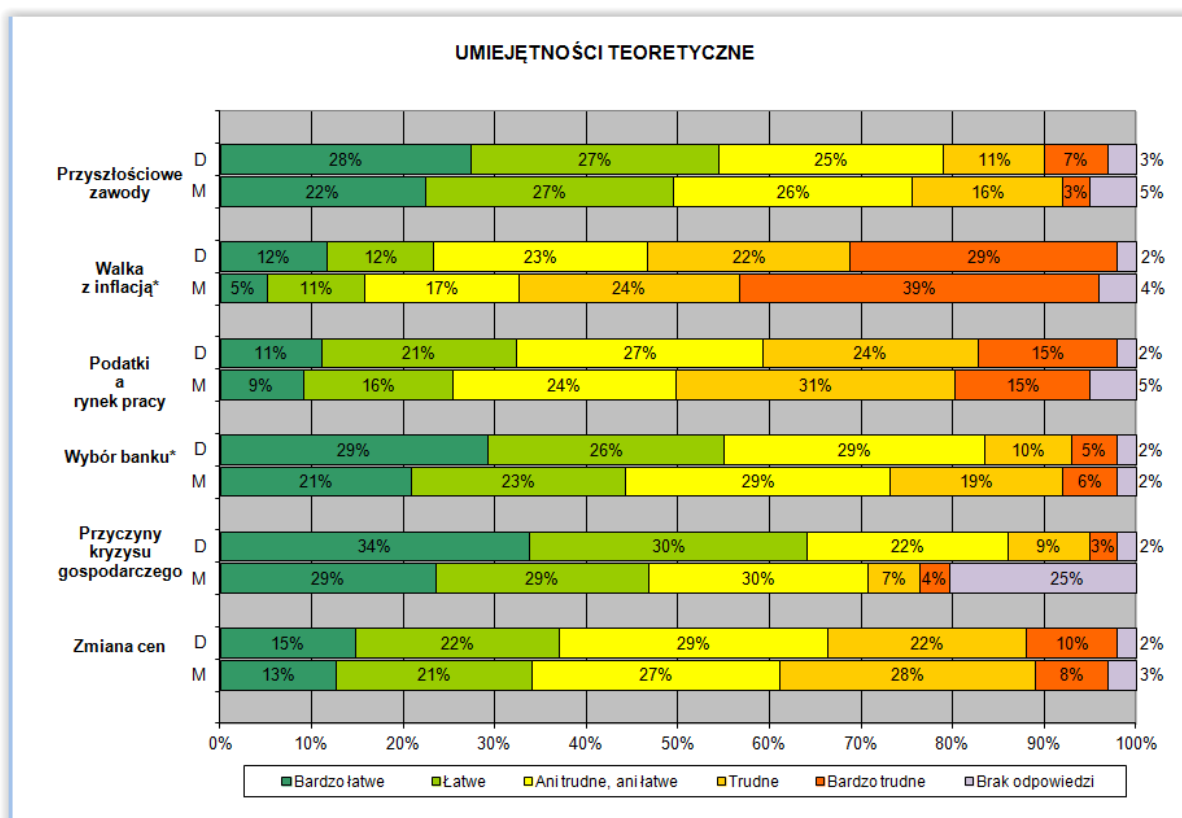
Wykres 16. Umiejętności teoretyczne z podziałem na chłopców i dziewczynki

Źródło: opracowanie własne

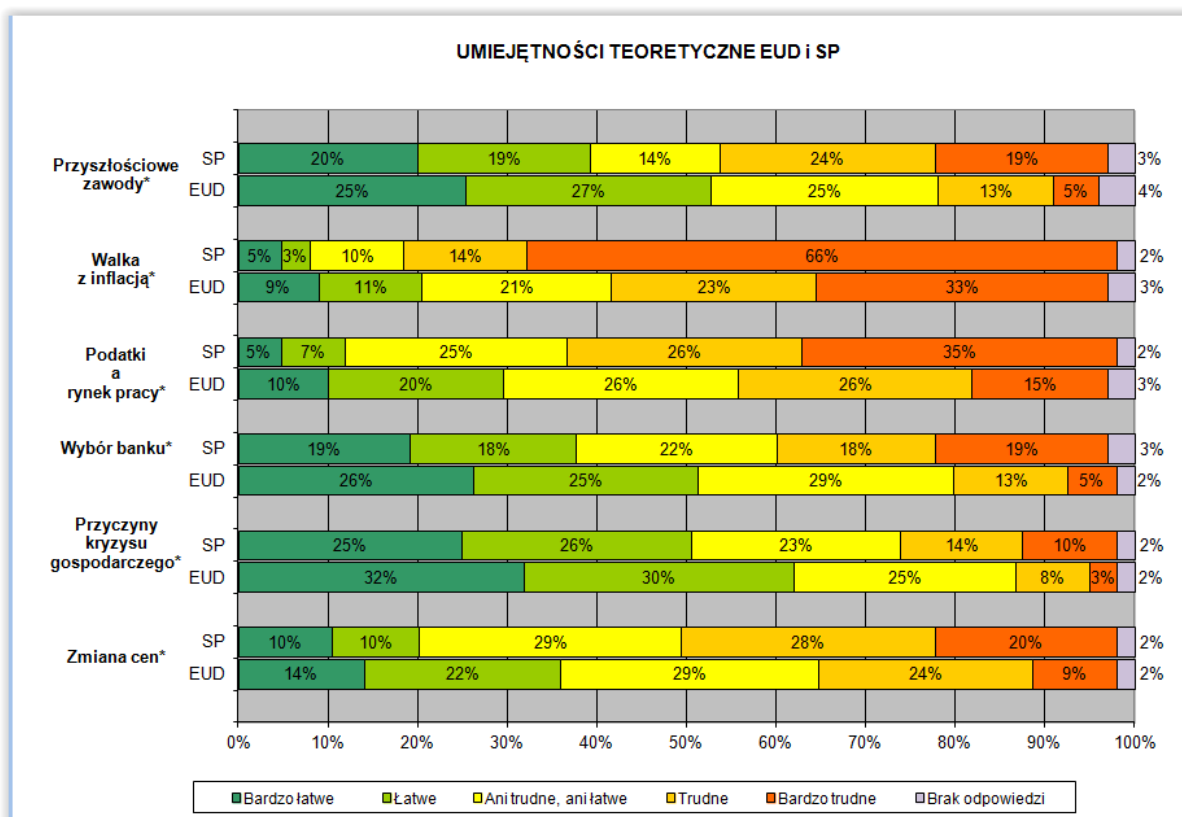
Podobnie jak w przypadku badania samooceny uczniów dotyczącej umiejętności praktycznych, również przy ocenie umiejętności teoretycznych odsetek wskazań *łatwe* i *bardzo łatwe* w przypadku uczniów z dużych miast jest wyraźnie wyższy, niż ich kolegów i koleżanek z mniejszych ośrodków.

Wykres 17. Umiejętności teoretyczne z podziałem na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 18. Umiejętności teoretyczne z podziałem na EUD i SP

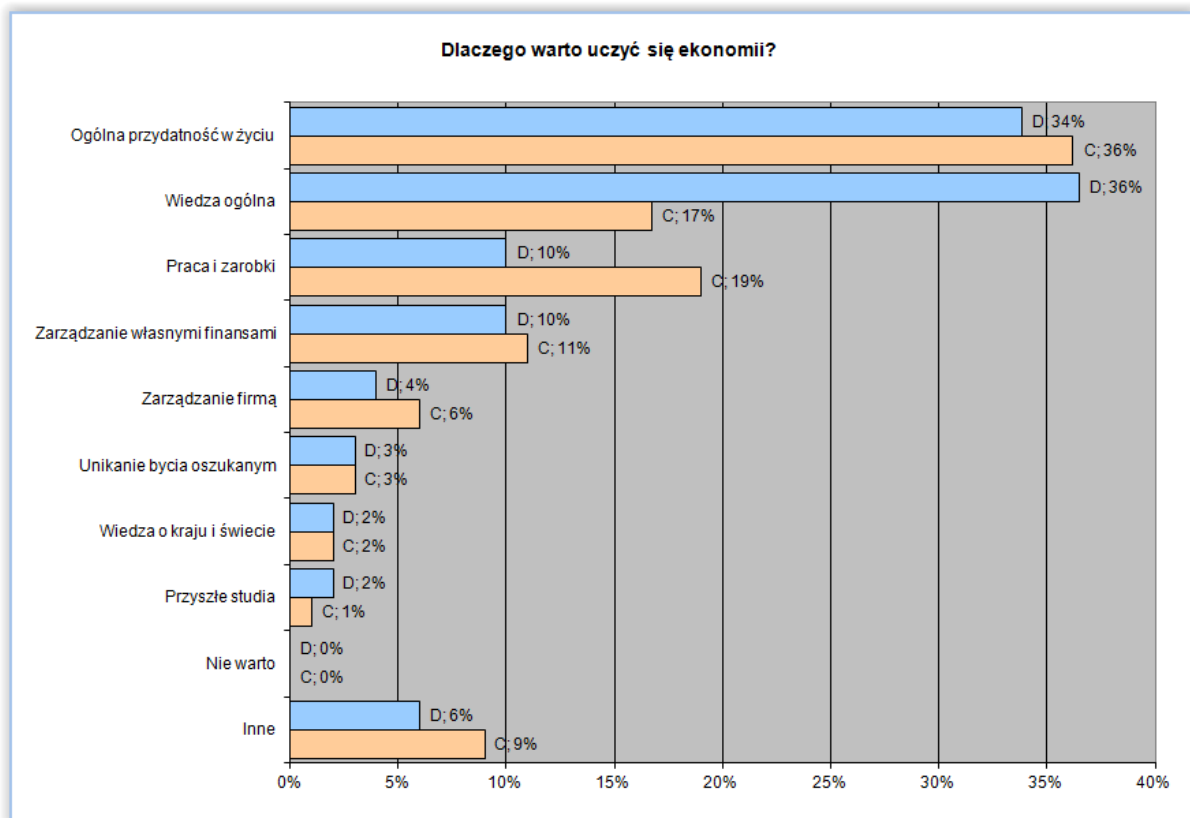
Nie zaskakują również wyniki porównania uczniów EUD i SP w zakresie oceny swoich umiejętności teoretycznych. Uczniowie SP są generalnie mniej pewni swoich umiejętności w każdym z badanych zagadnień. Różnice sięgają od kilku do kilkunastu punktów procentowych.

Podsumowując obszar *Umiejętności*, można stwierdzić, iż badani uczniowie znacznie częściej oceniają problemy praktyczne jako „*bardzo łatwe*” do przewyciężenia w stosunku do problemów teoretycznych. Oczywiście, wpływ na taki wynik ma sam charakter zagadnień ujętych w części praktycznej i teoretycznej. Młodym ludziom, stojącym na progu ekonomicznej edukacji, trudniej jest z oczywistych względów prawidłowo wskazać skomplikowane zależności pomiędzy zjawiskami ekonomicznymi. O wiele łatwiej jest im odnaleźć się w sytuacjach codziennych (zwrot towaru do sklepu, odmowa pożyczki czy nawet wykazanie się umiejętnością oszczędzania).

POSTAWY

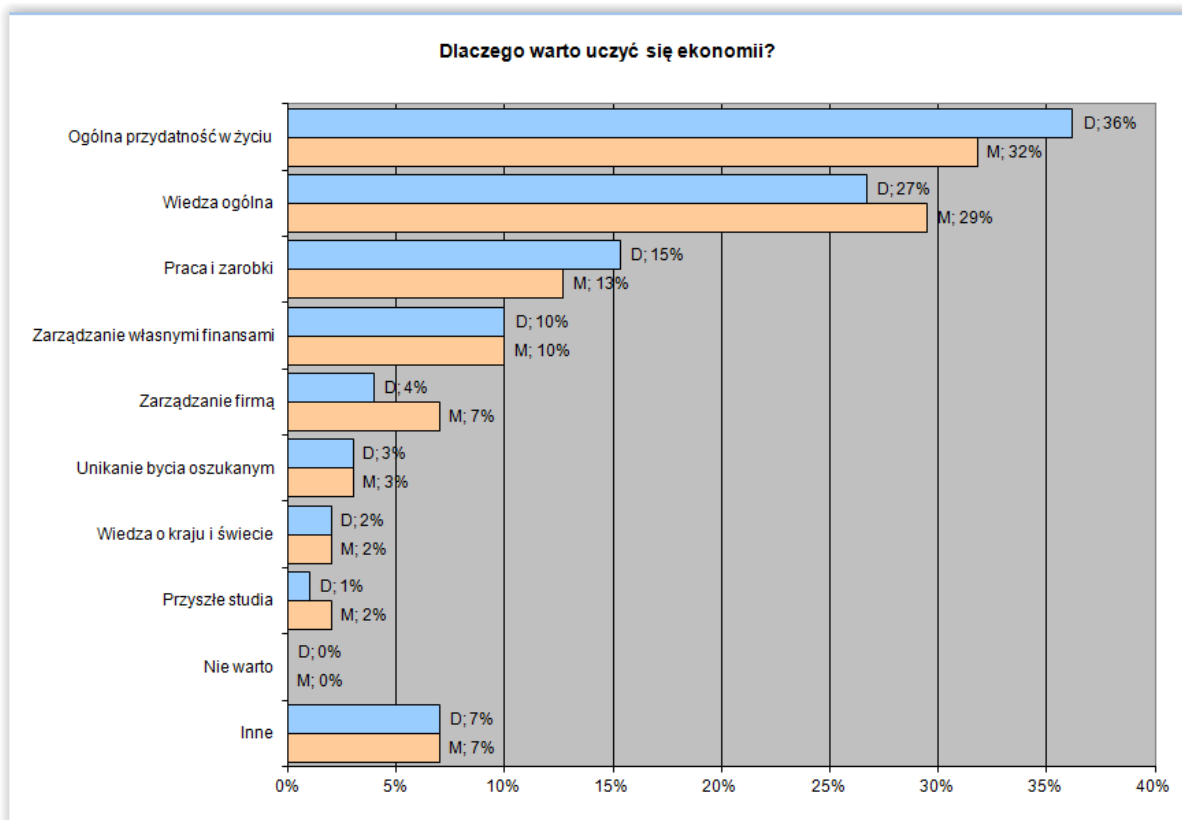
Ostatni analizowany obszar to *Postawy*. W tej części ankiety badani odpowiadali na dwa pytania dotyczące powodów, dla których warto się uczyć ekonomii – w pierwszym odpowiadali, dlaczego ich zdaniem generalnie nauka ekonomii jest przydatna, a w drugim wskazywali własne motywacje do nauki tego przedmiotu (uczniowie mogli wskazać więcej niż jeden powód). Na pytanie o to dlaczego Ty uczysz się ekonomii odpowiadali, ze względów oczywistych, tylko uczniowie EUD. W trzeciej części tego obszaru badani mieli za zadanie odnieść się do kilku zaprezentowanych kwestii – mogli określić w pięciostopniowej skali (od „zdecydowanie tak” do „zdecydowanie nie”), w jakim stopniu zgadzają się z przedstawionymi stwierdzeniami.

Wykres 19. Dlaczego warto się uczyć ekonomii z podziałem na chłopców i dziewczynki

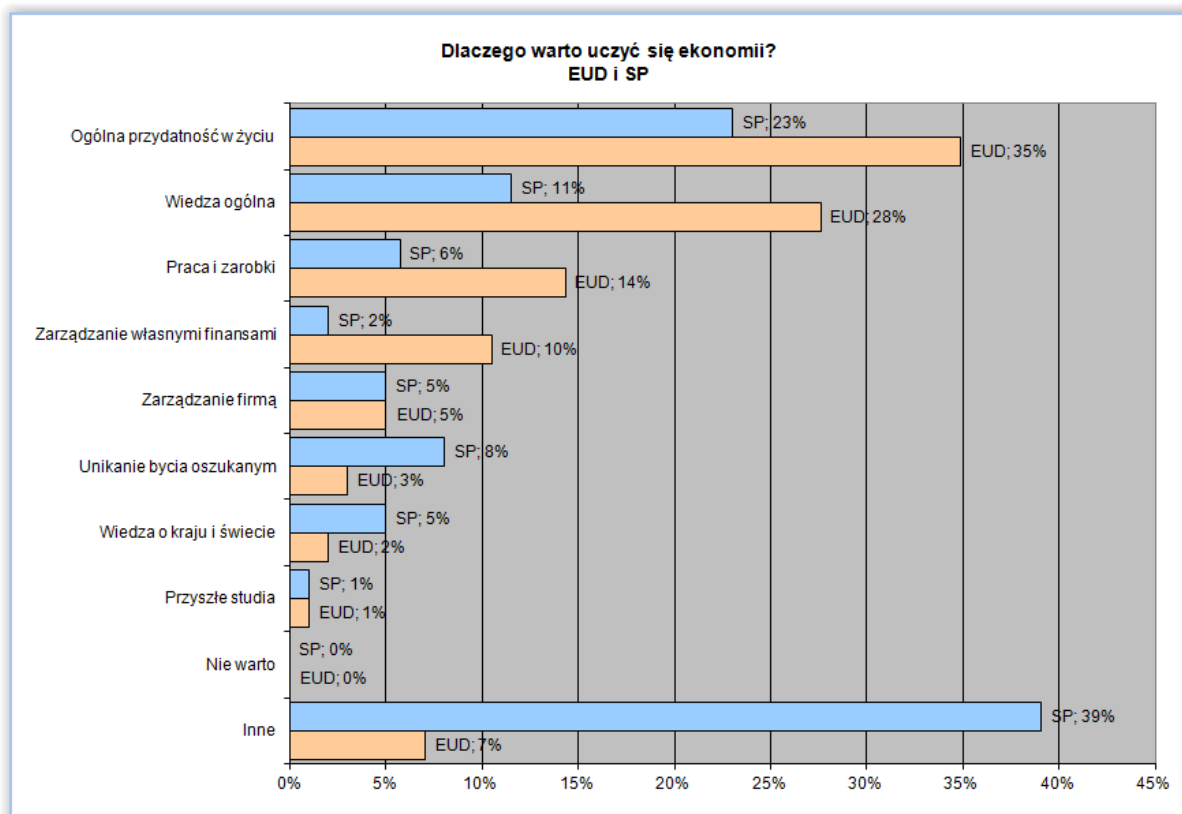
Źródło: opracowanie własne

Wykres 20. Dlaczego warto się uczyć ekonomii z podziałem na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 21. Dlaczego warto się uczyć ekonomii z podziałem na EUD i SP

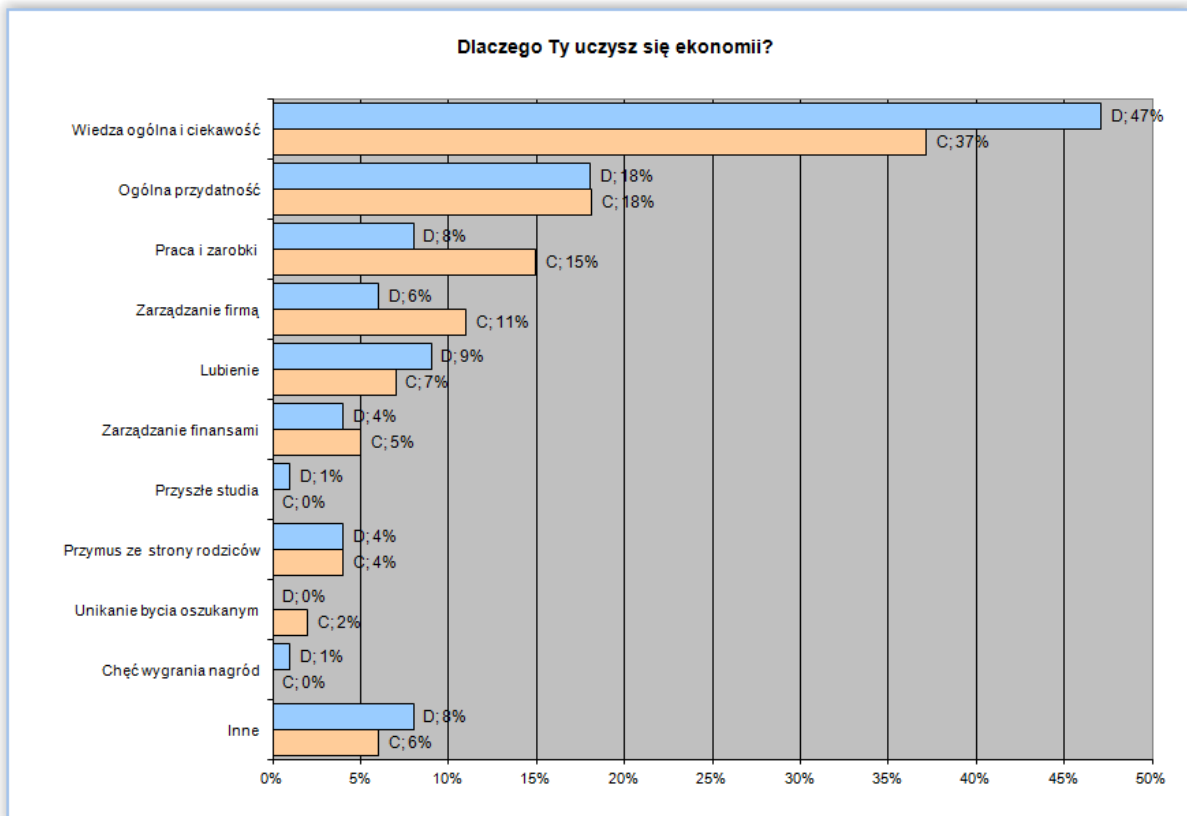

Wśród uczniów EUD, jako główne powody, dla których warto się uczyć ekonomii dominowały względy poznawcze (*ogólna przydatność w życiu, wiedza ogólna*). Taką motywację wskazało 70 proc. dziewczynek i 53 proc. chłopców. Względy praktyczne przemawiające za nauką ekonomii (*praca i zarobki, zarządzanie własnymi finansami, zarządzanie firmą*) były wskazywane rzadziej. Warto zwrócić uwagę na dość dużą różnicę pomiędzy odsetkiem chłopców a dziewczynek, które wskazały na praktyczne motywacje nauki ekonomii. Chłopcy dwukrotnie częściej wskazali *dobrze zarobki* i *zarządzanie własnymi finansami* jako generalną korzyść z nauki ekonomii. Dziewczynki były z kolei bardziej zorientowane na korzyści płynące z posiadania ogólnego zasobu wiedzy z dziedziny ekonomii.

Dość istotne różnice zaznaczają się natomiast pomiędzy grupami EUD i SP. Ankietowani uczniowie SP prawie dwukrotnie rzadziej wskazują, iż ekonomii warto uczyć się dla podniesienia własnej wiedzy ogólnej, która może być przydatna w codziennym życiu. Bardzo rzadko wskazywane są także motywacje do uzyskania lepszych zarobków czy też przydatność ekonomii w zarządzaniu własnymi finansami. Z kolei 8 proc. uczniów SP (w stosunku do zaledwie 3 proc. uczniów EUD) wskazuje, iż nauka ekonomii jest istotna, aby nie dać się oszukać. Może to wskazywać, iż znaczny odsetek uczniów SP posiada negatywne skojarzenia z szeroko rozumianym obszarem ekonomii. Dla wyjaśnienia warto dodać, że znaczny udział odpowiedzi uczniów SP zakwalifikowanych jako *inne przyczyny* często wynika z całkowitego niezrozumienia przez nich pojęcia *ekonomia*, a podane przyczyny kojarzą się na przykład z *ekologią*.

W drugim pytaniu dotyczącym nauki ekonomii zapytano badanych o ich osobiste motywacje. W odpowiedziach potwierdziły się wskazania dokonane przez uczniów przy okazji odpowiedzi na pytanie dotyczące ogólnych powodów dla których warto uczyć się ekonomii. Uczniowie EUD generalnie preferowali motywacje poznawcze, przedkładając je ponad praktyczne powody i korzyści płynące z nauki ekonomii.

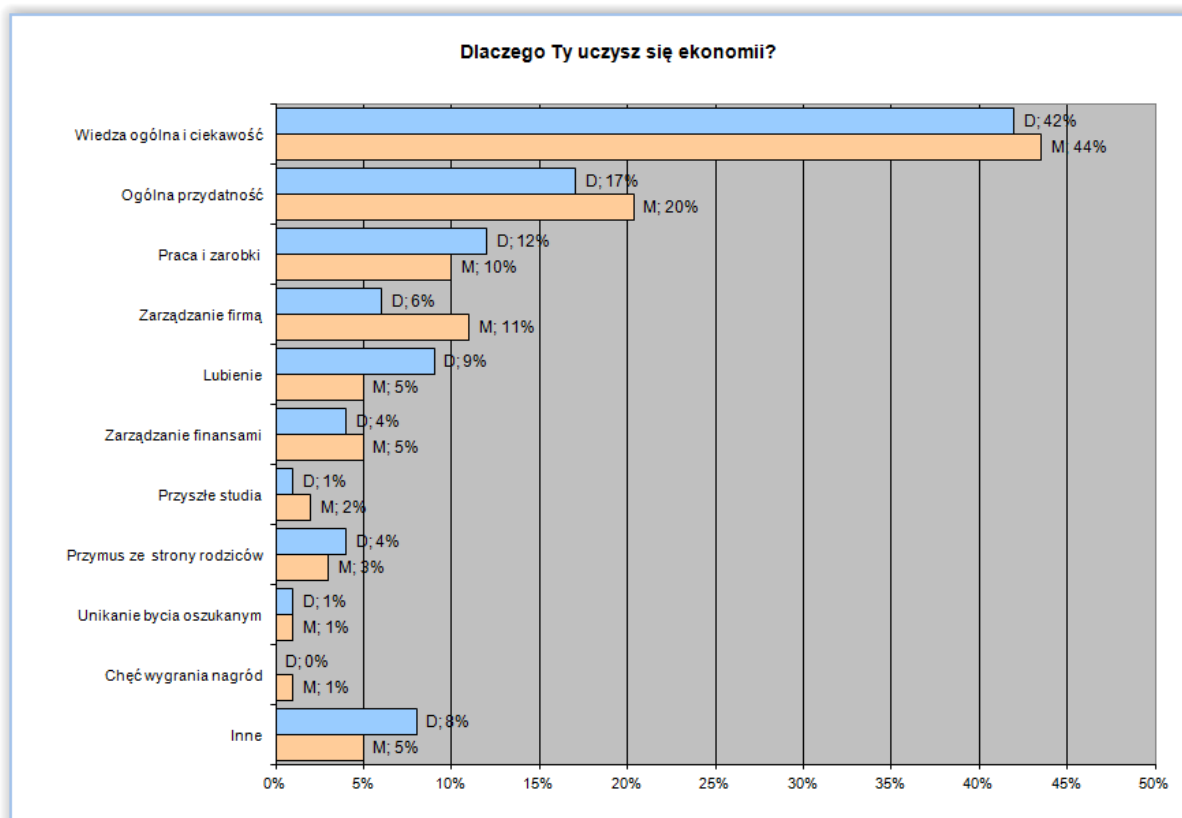
Wykres 22. Dlaczego Ty uczysz się ekonomii z podziałem na chłopców i dziewczynki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 23. Dlaczego Ty uczysz się ekonomii z podziałem na Duże i Małe ośrodki

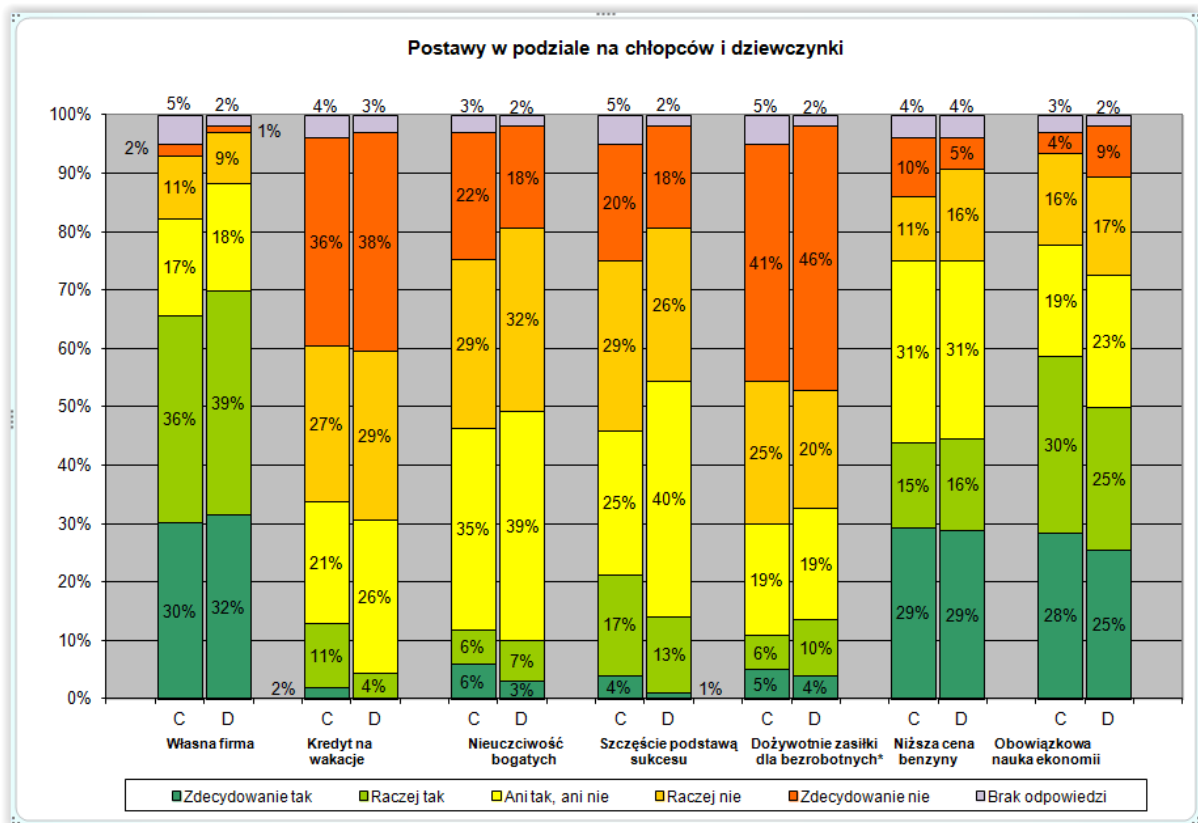
Źródło: opracowanie własne

Co ciekawe, około 4 proc. ogółu badanych jako powód nauki podało przymus ze strony rodziców, a 1 proc. uczniów liczy na atrakcyjne nagrody (dziewczynki), np. na te, które Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy przyznaje najlepszym studentom.

Dość istotnym wnioskiem płynącym z porównania odpowiedzi uczniów z dużych miast z odpowiedziami ich rówieśników z mniejszych ośrodków w porównaniu do roku ubiegłego jest fakt, iż praktyczne motywacje do nauki ekonomii (*praca i zarobki* czy *zarządzanie finansami*) są w tym roku równie często wskazywane przez obie grupy ankietowanych. W ubiegłym roku uczniowie z mniejszych ośrodków kierowali się raczej ogólną przydatnością znajomości ekonomii albo wręcz chęcią zdobycia wiedzy ogólnej czy nawet ciekawością. W tym roku dominują w ich odpowiedziach względy praktyczne.

Trzecim zadaniem w obszarze *Postawy* było ustosunkowanie się badanych do przedstawionych zagadnień.

Wykres 24. Opinie na temat stwierdzeń z podziałem na chłopców i dziewczynki

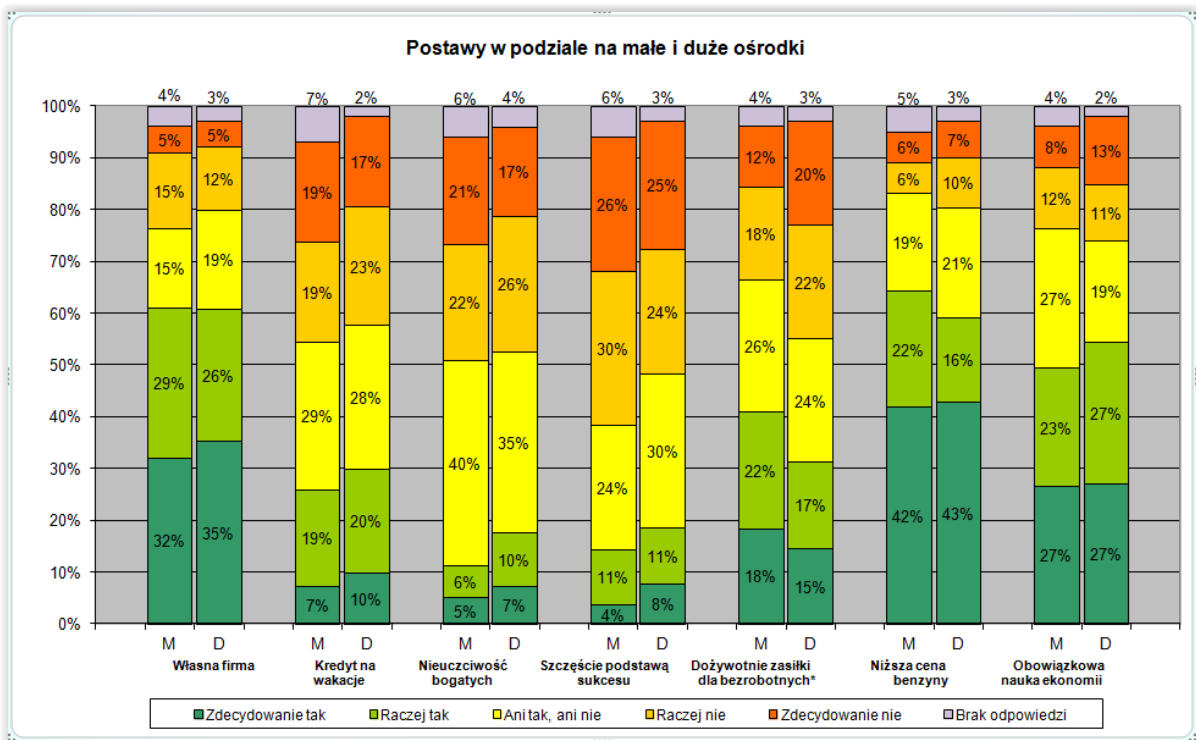

Źródło: opracowanie własne

W grupie EUD uczniowie wykazali się nadspodziewanie dużą dojrzałością. Niewielki (jak na tak młode osoby) odsetek badanych zdecydowałby się na kredyt na wakacje (13 proc. chłopców i zaledwie 4 proc. dziewczynek). Jest to prawdziwie skokowa zmiana w stosunku do roku ubiegłego, kiedy to aż 25% dziewczynek zaciągnęłoby zobowiązanie na ten cel. Badani uczniowie nie ulegają także zbyt często iluzji, iż powodzenie w biznesie zależy od szczęścia (21 proc. chłopców i 14 proc. dziewczynek zgadza się z takim stwierdzeniem). Nie znajduje także uznania obiegowy pogląd, iż osoby bogate są nieuczciwe (zgadza się z nim 12 proc. chłopców i 10 proc. dziewczynek).

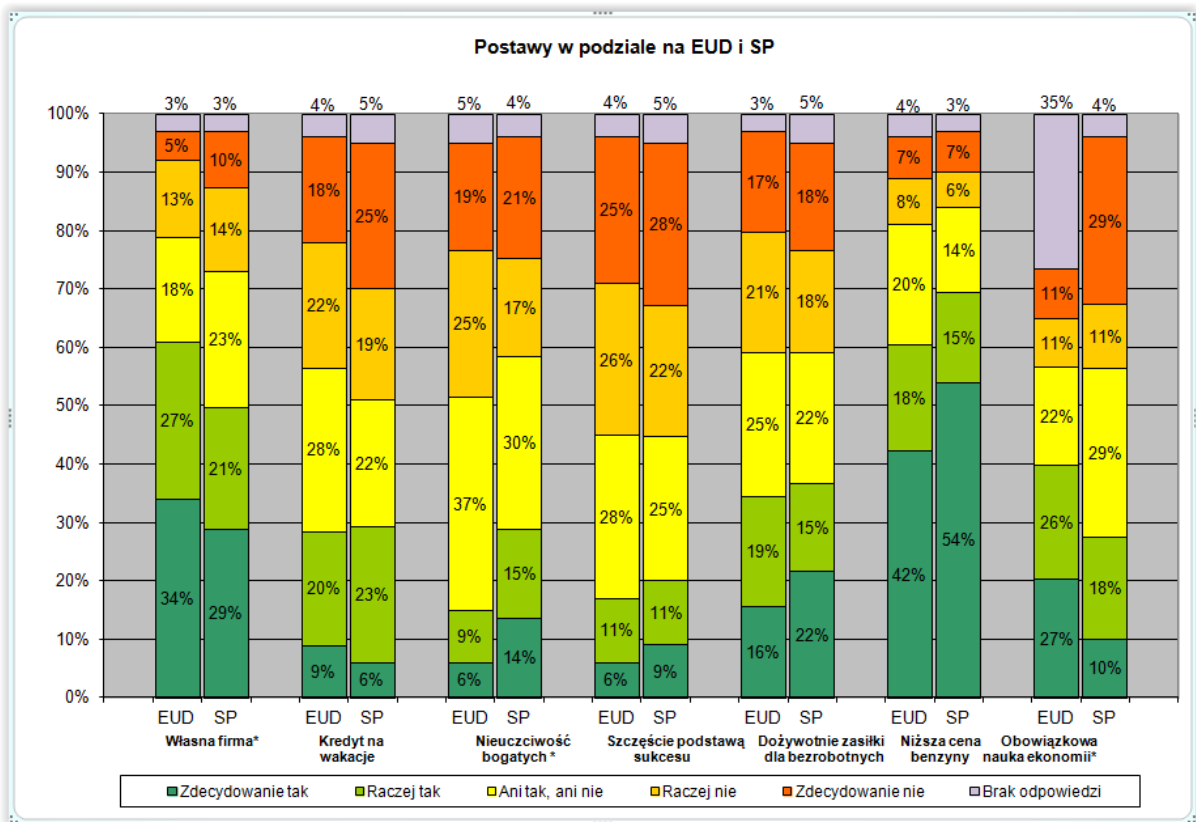
Około 12 proc. badanych postuluje, aby zasiłki dla bezrobotnych były dożywotnie, a ponad 40 proc. chce, aby rząd obniżył cenę benzyny. Ciekawą kwestią są pozytywne opinie na temat postulatu obniżenia ceny benzyny, ponieważ trudno obiektywnie ocenić, na ile ankietowani są świadomi faktu, że rząd rzeczywiście posiada ku temu odpowiednie narzędzia (np. poprzez ustalanie wysokości podatków pośrednich), a w jakim stopniu powielają obiegowe opinie i myślą życzeniowo.

Wykres 25. Opinie na temat stwierdzeń z podziałem na Duże i Małe ośrodki

Źródło: opracowanie własne

Wykres 26. Opinie na temat stwierdzeń z podziałem na EUD i SP

Optymizmem napawa fakt, że możliwość prowadzenia w przyszłości własnej firmy jest rozpatrywana jako realna przez duży odsetek ankietowanej młodzieży. Równie duży odsetek badanych uważa, że nauka ekonomii powinna być obowiązkowa.

Jeśli chodzi o postawy uczniów w podziale na duże i mniejsze ośrodki to istnieją niewielkie różnice w odpowiedziach. Można co prawda doszukiwać się pewnych symptomów wskazujących na to, że uczniowie z mniejszych ośrodków są zwolennikami mniej liberalnych rozwiązań (vide: *rząd powinien ustalić niższą cenę benzyny czy dożywotnie zasiłki dla bezrobotnych*). Z drugiej jednak strony to właśnie ankietowani z mniejszych ośrodków są mniej podatki na takie obiegowe „prawdy” jak *szczęście jest podstawą sukcesu czy bogaci są nieuczciwi*.

W grupie SP daje się zauważyć wyższy niż w grupie EUD udział odpowiedzi wskazujących, iż ankietowani ulegają obiegowym stereotypom dotyczącym szeroko rozumianej ekonomii. Podnoszone już wyżej kwestie prawdziwości obiegowych opinii znajdują większe zrozumienie w tej grupie badanych. W parze z tym idzie mniejsza skłonność do założenia własnej firmy w przyszłości, czy też mniejsze poparcie dla postulatu wprowadzenia obowiązkowej nauki ekonomii.

Podsumowanie i wnioski

Tegoroczne rezultaty przeprowadzonych analiz, w pełni potwierdziły celowość i zasadność upowszechniania wiedzy ekonomicznej wśród młodzieży. W porównaniu do roku ubiegłego uczniowie osiągnęli wyraźnie lepsze wyniki, choć nastąpiła wyraźna polaryzacja rezultatów w zależności od płci. Nadal utrzymują się niewielkie różnice pomiędzy dużymi i małymi ośrodkami, ale z roku na rok wydają się być one coraz mniejsze.

Młodzież uczestnicząca w programie EUD, pozytywnie odnosi się do nauki ekonomii i wysoko ocenia przydatność zdobywanej wiedzy i umiejętności. Przemawia to zdecydowanie za dalszym rozwojem programu. Treści przekazywane podczas zajęć EUD przyczyniają się do lepszego rozumienia świata przez ich uczestników. Co więcej, udział w projektach edukacji pozaszkolnej jest w wielu przypadkach jedyną okazją dla uczniów do pozyskania wiedzy ekonomicznej od profesjonalistów. Wyniki ankiety pokazują bowiem, iż dzieci czerpią swoją wiedzę właśnie z zajęć pozaszkolnych prowadzonych między innymi w formie Ekonomicznego Uniwersytetu Dziecięcego.

Analiza porównawcza wyników grupy EUD i SP jednoznacznie wskazuje, iż edukacja ekonomiczna prowadzona już na etapie szkoły podstawowej, jest bardzo istotnym elementem wpływającym na kształtowanie postrzegania przez młodych ludzi otaczającej rzeczywistości. Przekazywana wiedza uzupełnia nie tylko ogólny zasób wiadomości uczniów, ale co równie istotne daje im niezbędne przygotowanie teoretyczne do podejmowania w przyszłości pierwszych samodzielnych decyzji ekonomicznych.

Wyniki z przeprowadzonego badania zostały opracowane przez zespół:

Małgorzata Marchewka

Wioletta Nogaj